

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/B/2022/36114651035737860

MARTIN LUTHER KING A POLITIKA OBČIANSKEJ
NEPOSŁUŠNOSTI
Bakalárska práca

2022

Filip Smatana

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

**MARTIN LUTHER KING A POLITIKA OBČIANSKEJ
NEPOSŁUŠNOSTI**
Bakalárska práca

Študijný program: medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov
Vedúci záverečnej práce: Mgr. František Škvrnda, PhD.

Bratislava 2022

Filip Smatana

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu s názvom „Martin Luther King a politika občianskej neposlušnosti“ vypracoval samostatne, na základe konzultácii a s použitím odbornej literatúry, ktorá je uvedená v zozname použitej literatúry.

Dátum: 6.5.2022

.....
Filip Smatana

Pod'akovanie

Rád by som sa poďakoval môjmu vedúcemu záverečnej práce, Mgr. Františkovi Škvrndovi, PhD., ale aj rodine a priateľom za ich rady a odporúčania, ktoré mi počas písania mojej bakalárskej práce poskytovali.

ABSTRAKT

SMATANA, Filip: *Martin Luther King a politika občianskej neposlušnosti*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: Mgr. František Škvrnda, PhD. Bratislava: FMV, 2022, 53 strán.

Cieľom bakalárskej práce je analýza konceptu občianskej neposlušnosti v kontexte aktivít Martina Luthera Kinga jr., ktoré sa spájajú s Hnutím za občianske práva a s bojom za zrovnoprávnenie Afroamerickej menšiny v USA. Práca je rozdelená do 3 kapitol. V prvej kapitole sa definuje koncepcia občianskej neposlušnosti z teoretického hľadiska. V tejto kapitole sa spomína tiež stručná história vývoja pojmu občianskej neposlušnosti, jej črty, faktory, štrukturálne rozdiely a formy. V druhej kapitole formulujeme cieľ práce, výskumné otázky a metódy použité pri koncipovaní práce. Tretia kapitola je venovaná politickým aktivitám Martina Luthera Kinga jr. a procesu emancipácie Afroamerickej menšiny v USA. V úvodnej časti tretej kapitoly sa analyzuje história otrokárstva v USA a jeho vrastenosť do americkej spoločnosti. Ďalšia časť práce približuje základné črty Kingova filozofia nenásilnej transformácie spoločnosti, ktorá vychádzala z náboženských a sociálnych motívov. Tretia časť tretej kapitoly sa zaoberá odkazom, dôsledkami a vplyvom politiky nenásilia Martina Luthera Kinga jr. na ďalšie emancipačné hnutia a procesy.

Kľúčové slová: Občianska neposlušnosť, politika nenásilia, Martin Luther King jr., Hnutie za občianske práva, rasová diskriminácia

ABSTRACT

SMATANA, Filip: *Martin Luther King and the Politics of Civil Disobedience*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. – Thesis supervisor: Mgr. František Škvrnda, PhD. Bratislava: FMV, 2022, 53 pages.

The aim of the bachelor's thesis is to analyze the concept of civil disobedience in the context of the activities of Martin Luther King Jr., which are associated with the Civil Rights Movement and the struggle for equality of the African American minority in the United States. The work is divided into 3 chapters. The first chapter defines the concept of civil disobedience from a theoretical point of view. This chapter also mentions a brief history of the development of the concept of civil disobedience, its features, factors, structural differences and forms. In the second chapter is formulated the main aim of the work, research questions and methods used in designing the work. The third chapter is devoted to the political activities of Martin Luther King jr. and the process of emancipation of the African American minority in the United States. The introductory part of the third chapter analyzes the history of slavery in the USA and its growth in American society. The next part of the work introduces the basic features of King's philosophy of nonviolent transformation of society, which was based on religious and social motives. The third part of the third chapter deals with the legacy, consequences, and impact of the policy of nonviolence of Martin Luther King jr. on other emancipation movements and processes.

Key words: Civil Disobedience, Nonviolent action, Martin Luther King jr., Civil Rights Movement, Racial Discrimination

Obsah

ÚVOD	7
1 KONCEPT OBČIANSKEJ NEPOSLUŠNOSTI	9
1.1 STRUČNÝ ÚVOD DO HISTÓRIE OBČIANSKEJ NEPOSLUŠNOSTI	9
1.2 ZÁKLADNÉ TEORETICKÉ CHARAKTERISTIKY OBČIANSKEJ NEPOSLUŠNOSTI	11
1.3 FAKTORY A PRVKY OBČIANSKEJ NEPOSLUŠNOSTI.....	15
1.4 PRÁVO NA OBČIANSKU NEPOSLUŠNOSŤ A PROBLEMATIKA TRESTU	19
2 CIEĽ PRÁCE, METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	22
3 POLITIKA OBČIANSKEJ NEPOSLUŠNOSTI M. L. KINGA	24
3.1 OTROKÁRSKA SPOLOČNOSŤ V USA	24
3.2 KINGOVA FILOZOFIA NENÁSILNEJ TRANSFORMÁCIE SPOLOČNOSTI	33
3.3 ODKAZ MARTINA LUTHERA KINGA	43
ZÁVER	46
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	48

Úvod

Občianska neposlušnosť je na jednej strane veľmi mladý, moderný pojem, ktorý sa spája s vývojom západnej demokratickej spoločnosti. Na druhej strane však ide o veľmi starobylý pojem, ktorý môžeme stopovať až do obdobia staroveku a prvých občianskych spoločností vznikajúcich v klasickom Grécku.

Občianska neposlušnosť vo všeobecnosti vyjadruje právo na protest občanov proti nespravodlivému zaobchádzaniu zo strany vládnych autorít a inštitúcií. Zákony a rozsudky kráľov, vládnych elít alebo štátnej byrokracie boli neraz v rozpore s morálkou a etikou, čo vyvolávalo vlnu nevôle zo strany dotknutých a postihnutých občanov, ktorý sa nemali ako brániť proti oficiálnej moci. Tento problém je univerzálny, nachádzame ho vo všetkých spoločnostiach a kultúrach naprieč celými dejinami ľudstva.

V ranom novoveku, s rozvojom republikanizmu, kontraktualizmu a ideí o „vláde ľudu“ sa začala limitovať moc oficiálnych vládnych autorít čoraz efektívnejšie. Táto limitácia sa postupom času stala trvalou súčasťou zákonníkov a deklarácií, ktoré zohľadňovali potrebu existencie mechanizmov obmedzujúcich svojvoľu vládnych elít v prípade, ak dochádzalo k zneužívaniu a ohýbaniu práva v prospech vládnych a v neprospech ovládaných. Právo na odpor a protest sa tak stalo integrálnou súčasťou moderných demokratických spoločností a predstavovalo významnú súčasť občianskych a politických práv.

S občianskou neposlušnosťou sa však spája niekoľko závažných problémov, ktoré dodnes neboli uspokojivo vysvetlené. Čo je cieľom občianskej neposlušnosti? Oprávňuje občanov nedodržiavanie základných morálnych princípov alebo zákonov zo strany vládnych autorít automaticky aj k násilným protestom a porušovaniu práv? Ako vymedziť pomyselnú hranicu medzi občianskou neposlušnosťou a rabovaním, vypaľovaním a rozbíjaním verejného a súkromného majetku? Aké typy a formy občianskej neposlušnosti je možné rozlíšiť v prácach moderných odborníkov, ktorí sa tejto problematike venovali a venujú? Aké typy a formy občianskej neposlušnosti je možné rozlíšiť v politických dejinách?

Z uvedených otázok vyplýva, že téma občianskej neposlušnosti predstavuje rozsiahlu a zložitú problematiku, ktorá musí byť vzhľadom na priestor záverečnej práce výrazne zúžená a špecifikovaná. Z tohto dôvodu sme sa v našej práci rozhodli analyzovať jednu konkrétnu postavu, ktorá zastáva v dejinách občianskej neposlušnosti významné miesto. Je ňou Martin

Luther King jr., politický aktivista, ktorý sa významnou mierou zaslúžil o emancipáciu Afroameričanov v Spojených štátoch amerických.

V prvej, teoretickej časti práce sa zaoberáme definíciou a konceptuálnou analýzou pojmu „občianska neposlušnosť“. Úvodná časť obsahuje historicko-systematický prierez problematikou, ktorý začína príkladmi zo starovekého Grécka, prechádza cez raný európsky novovek k Thoreauovej vplyvnej eseji a Gándhího náuke. V nasledujúcich podkapitolách vychádzame predovšetkým z úvah priekopníka sociálno-liberálnej politickej filozofie, amerického profesora Johna Rawlsa, ktorý zdefinoval občiansku neposlušnosť v zmysle komplementárneho nástroja demokratických režimov na limitáciu štátnej moci v rámci systému báz a protiváh. V prvej kapitole sme venovali priestor tiež viacerým faktorom a prvkom občianskej neposlušnosti ako teoretického konceptu, medzi ktoré patria najmä motivácia k občianskej neposlušnosti, voľba jej konkrétnych foriem, koordinácia aktérov, komunikácia s verejnosťou a trestno-právnu rovinu občianskej neposlušnosti.

V druhej časti práce sa zameriame na to, ako sa občianska neposlušnosť manifestovala v konkrétnom historickom období a priestore, menovite v 60-tych rokoch v USA. V tejto dobe sa občianska neposlušnosť stala východiskom politiky nenásilia Martina Luthera Kinga jr., ktorý sa v rámci Hnutia za občianske práva zasadzoval o emancipáciu Afroameričanov v americkej spoločnosti. Túto problematiku začneme analyzovať zo širšieho kultúrneho, sociálneho a politického kontextu, ktorý identifikuje príčiny rasovej diskriminácie a nerovnosti v USA vo fenoméne otrokárstva a rasovo diskriminačných zákonoch Jima Crowa, ktoré sa stali symbolom nespravodlivého spoločenského systému v USA. V rámci popisu Lutherových aktivít opíšeme aj základné biografické fakty a reálie, ktoré nám umožnia ľahšie porozumieť Lutherovej osobnosti a politickým cieľom, ktoré sledoval. Na porovnanie stručne uvedieme aj radikálny prístup strany Čiernych panterov, ktorí sa od Luthera odlišovali snahou násilne presadzovať zmeny. V poslednej podkapitole tejto časti priblížime súčasnú situáciu a budeme sledovať, aký dopad má Lutherova filozofia nenásilnej politickej transformácie spoločnosti dopad na dnešnú americkú spoločnosť.

1 Koncept občianskej neposlušnosti

Občianska neposlušnosť predstavuje z teoretického hľadiska medziodborový problém, ktorý spadá do oblasti práva, filozofie, politológie, náboženstva, sociológie alebo histórie. Vo všeobecnosti ide o koncept, ktorý sa spája s liberálnymi demokraciami ako politickými režimami.¹ Liberálne demokracie majú dlhú a bohatú tradíciu, v ktorej sa do popredia kladú individuálne záujmy a práva pred záujmami partikulárnych spoločenských tried alebo skupín.

Koncept občianskej neposlušnosti má však staršiu a bohatšiu tradíciu, ktorú si v úvode našej záverečnej práce v stručnosti priblížime ako prvú. Následne prejdeme k analýze všeobecných teoretických charakteristík občianskej neposlušnosti zo systematického hľadiska. Naším cieľom bude zodpovedať otázky, v čom sa koncept občianskej neposlušnosti odlišuje od všeobecného stavu nedodržiavania zákonov, alebo hromadných násilných akcií proti vládam a vládnym predstaviteľom.

1.1 Stručný úvod do histórie občianskej neposlušnosti

V politickej histórii má občianska neposlušnosť dlhú tradíciu. Môžeme predpokladať, že existovala už v najstarších civilizáciách a prvých vyššie organizovaných spoločnostiach, v ktorých sa ľudia delili na nadriadených a podriadených.

Prvý a najznámejší príklad občianskej neposlušnosti z klasického staroveku môžeme pozorovať v scéne zo Sofoklovej drámy *Antigona*. Mladej žene Antigone zakázal kráľ Kreon pochovať jej vlastného brata kvôli tomu, že sa dopustil zrad. Celý dej Sofoklovej drámy sprevádza napätie medzi tým, či je spravodlivé rešpektovať nesprávne a omylné rozhodnutie kráľa, alebo nedbať na jeho slovo (v tom čase totožné so zákonom) a riadiť sa nepísanými pravidlami. Antigona sa napokon rozhodla neuposlúchnuť zákaz kráľa, pochovať brata a nasledovať morálnu povinnosť, nech budú dôsledky takejto nezákonnej činnosti akékoľvek.²

Ako príklady občianskej neposlušnosti sa v staroveku zvyknú uvádzať mnohé postavy alebo udalosti. Medzi takéto postavy patrí filozof Sokrates, ktorého smrť sa považuje za

¹ LEFKOWITZ, David. On a Moral Right to Civil Disobedience. In: *Ethics*, roč. 117, č. 2, 2007. s. 202 – 233. DOI: 10.1086/510694.

² SOFOKLES. *Antigona*. Bratislava : Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov, 2016. ISBN 9788080619329.

najznámejší prípad „justičnej vraždy“³ v klasickom staroveku a tiež rané monoteistické sekty židov a kresťanov, ktorí sa neobľomne stavali proti imperiálnej politike helenistických a neskôr rímskych zákonodarcov.⁴

V modernom zmysle slova sa začal pojem „občianska neposlušnosť“ formovať až v 17. storočí. Po prijatí Listiny práv (*Bill of Rights*) anglickým monarchom Viliamom III. Oranžským v roku 1688 sa uzákonilo právo poslancov na slobodu prejavu. Postupom času sa toto právo rozšírilo aj na právo organizovať protestné akcie a petície proti vláde. Z teoretického hľadiska rozpracoval základné pojmy spájajúce sa s občianskou neposlušnosťou v anglosaskej tradícii filozof John Locke (1632 – 1704). Locke predpokladal, že občania majú právo protestovať a viesť násilné akcie proti vláde a suverénnemu panovníkovi, ak dochádza k porušeniu zmluvných záväzkov medzi suverénom a poddanými. Porušenie týchto záväzkov sa spájalo predovšetkým s nedodržiavaním základných práv občanov na život, slobodu a majetok.⁵

Významným autorom, ktorý rozpracoval koncepciu občianskej neposlušnosti, bol americký spisovateľ Henry David Thoreau. V roku 1848 Thoreau týmto slovom popísal morálnu potrebu odmietnutia platenia daní americkej vláde, pretože výnosy z daní sa používali na vojnu v Mexiku a na podporu zákona o otrokoch na úteku (*Fugitive Slave Law*). Thoreau v eseji zdôrazňoval, že v skutočnosti sa len veľmi málo občanov snaží zlepšovať nemorálne názory a postoje spoločnosti a aktívne voči nim protestovať. Dôvody identifikoval Thoreau v oblasti psychológie. Väčšina ľudí totižto nechce, aby ich spoločnosť považovala za nepriateľov a zločincov. Po odmietnutí platiť dane a vydaní svojej eseje Thoreau skončil vo väzení.⁶

Jedným z najslávnejších politikov, ktorí sa v 20. storočí zaslúžili o popularizáciu občianskej neposlušnosti ako formy politického odporu, bol Mahátmá Gándhí a jeho náuka o „sile pravdy“ (*Satjagraha*). Sila pravdy pozostávala z dodržiavania šiestich základných pravidiel:

1. nulová tolerancia klamstva (sľub pravdy)

³ BRICKHOUSE, Thomas C., SMITH, Nicholas D. *Socrates on Trial*. Princeton : Princeton University Press, 1989. ISBN 0691019002.

⁴ DAUBE, David. *Civil Disobedience in Antiquity*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1972. ISBN 9781610975094.

⁵ LOCKE, John. *Dopis o tolerancii*. Praha : Atlantis, 2000. ISBN 8071082023.

⁶ HANSON, Russell. The Domestication of Henry David Thoreau. In: SCHEUERMAN, William (ed.). *The Cambridge Companion to Civil Disobedience*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. s. 29 – 55. ISBN: 9781108478045.

2. nulová tolerancia vraždenia (sľub nezabíjať)
3. nulová tolerancia krádeže (sľub zákazu kradnúť)
4. zrieknutie sa vlastníckych práv (sľub nevlastnenia)
5. kontrola vášní (sľub čistoty)
6. umiernenosť v jedení a pití

Z týchto šiestich pravidiel, ktoré si musel podľa Gándhího osvojiť každý politicky aktívny človek, boli odvodené dve ďalšie pravidlá. Prvé z nich (*svadeší*) zakazovalo používať akékoľvek výrobky, ktoré boli vyrobené podvodnými praktikami (väčšina výrobkov zo zahraničných tovární) a tiež umelé prikrášľovanie tela. *Svadeší* sa muselo uplatňovať prakticky vo všetkých oblastiach života. Druhým pravidlom bola nulová tolerancia strachu, ktorý bránil hľadaniu pravdy a oslaboval dušu.⁷

Politika občianskej neposlušnosti sa v moderných dejinách spája s mnohými hnutiami a iniciatívami. Patria sem predovšetkým hnutie sufražetiek, ktoré koncom 19. storočia bojovalo za zrovnoprávnenie žien v USA, egyptská revolúcia proti britskej okupácii v roku 1919, indické hnutie za nezávislosť, hnutie za občianske práva afroamerickej menšiny v USA, boj proti apartheidu v Juhoafrickej republike, zamatová revolúcia v Československu a mnoho ďalších protestných akcií a revolúcií, ktoré kládli dôraz na emancipáciu marginalizovaných spoločenských tried a nastolenie spravodlivejšieho sociálneho a politického systému.⁸

1.2 Základné teoretické charakteristiky občianskej neposlušnosti

Neposlušnosť je vo všeobecnosti prirodzenou (nielen) ľudskou vlastnosťou. Neposlušnosť môžeme zdefinovať v zmysle neuposlušnutia príkazu nariadeného autoritou, alebo ako prejavenie odporu voči autorite. Občianska neposlušnosť je špecifickým prejavom neposlušnosti na úrovni vzťahu štát – občan, kedy občan odmietne poslúchnuť nariadenie štátu s vedomím, že za to môže niesť následky. Občianska neposlušnosť je vedomým aktom, ktorého účelom je dať autorite a spoločnosti na vedomie, že porušenie povinnosti nie je v rozpore

⁷ GANDHI, Mahatma. *Non-violent resistance (Satyagraha)*. New York : Schocken Books, 1961. IBAN: 9780805200171.

⁸ COXALL, Malcolm, CASWELL, Guy. *Civil Disobedience. A Practical Guide*. London : Cornelio Books 2015. ISBN 9788494178399.

s ľudskou morálkou alebo etickými hodnotami, ale práve naopak. Dôležitou súčasťou občianskej neposlušnosti je, že nie je použité násilie, teda ide o symbolický odpor, ktorý sa završuje trestom. Občan, ktorý prejavuje občiansku neposlušnosť, sa vystavuje zákonnému trestu z toho dôvodu, aby upozornil verejnosť na nespravodlivé, nemorálne alebo v inom zmysle defektné správanie sa autorít. Tým, že jednotlivec na seba upozorní prostredníctvom občianskej neposlušnosti, sa problém dostáva do širšieho povedomia a ovplyvňuje sociálnu, politickú, ekonomickú alebo inú zmenu v štáte a spoločnosti.

Významný teoretik sociálnej a politickej filozofie, John Rawls definuje akt vypovedania poslušnosti občana voči štátu nasledovne: je to „verejná, nenásilná, svedomitá politická činnosť, ktorá je v rozpore s právnymi predpismi, a ktorá sa zvyčajne koná s cieľom dosiahnuť zmenu zákona alebo politiky vlády.“⁹ Brian Smart v diele *Defining civil disobedience* ponúka definíciu, podľa ktorej je občianska neposlušnosť protestom a vyhrážkou. Občianska neposlušnosť nemusí byť len úmyselné porušenie zákona, ale rovnako môže predstavovať akt nesúhlasu s vydaním a realizáciou súdneho príkazu, resp. ako úmyselné spochybnenie úradného výkladu zákona. Je to akt, ktorý zahŕňa odvolanie sa na zásady verejného záujmu a poukazuje na ich porušovanie. Podľa Smarta môže byť použité násilie ako forma občianskej neposlušnosti len v určitej miere a za určitých podmienok. Akt občianskej neposlušnosti a otvorené konanie násilia tak nie sú jednou a tou istou vecou.¹⁰

Občiansku neposlušnosť môžeme definovať aj pomocou popísaním jej základných prvkov, ktoré sa nachádzajú v rozšírenej definícii Johna Rawlsa. Zaradujeme sem sedem nasledujúcich prvkov alebo črt:¹¹

1. Úmyselné porušenie práva
2. Nenásilná povaha akcie
3. Verejnosť činu so snahou dosiahnuť čo najväčšiu odozvu
4. Akceptácia právnych následkov protiprávneho konania (sankcie)
5. Zacielenie na zmenu práva alebo nejakej verejnej politiky
6. Snaha presvedčiť majoritu o oprávnenosti požiadaviek a cieľov

⁹ RAWLS, John. *Theory of Justice*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1971. 364 s. ISBN 9780674000780.

¹⁰ SMART, Brian. *Defining Civil Disobedience*. In: *Inquiry*, roč. 21, č. 1 – 4, 1978. s. 249 – 269. DOI: 10.1080/00201747808601843.

¹¹ RAWLS, John. *Theory of Justice*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1971. 200 s. ISBN 9780674000780.

7. Nasmerovanie na povedomie o spravodlivosti, ktoré je zhmotnené v zákonoch a spoločenských inštitúciách

Pri úmyselnom porušení práva aktéri konajú s plným vedomím a presvedčením, že robia správnu vec. Majú určené presné spôsoby porušenia práva, aj jeho načasovanie, aj to, ako vysvetlia dôvod ich aktu verejnosti a na čo ním chcú poukázať.

Nenásilná povaha akcie znamená, že porušenie zákona neimplikuje použitie násilia. Páchateľ koná trestný čin bez použitia násilia, teda mierovými metódami. Gándhí alebo Rawls tvrdia, že občianska neposlušnosť by sa mala praktizovať výlučne nenásilnou formou, avšak iní teoretici, ako napríklad Morrell, Honderich alebo Smart násilie pripúšťajú, ale iba v miernej forme a za určitých podmienok. Pri tomto rozpore názorov si však treba určiť, čo presne je myslené pod slovom násilie, nakoľko tento pojem môže nadobúdať rôzne významy. Násilie sa môže vzťahovať na subjekt, ktorý ho vykonáva (sebapoškodzovanie), alebo na iných ľudí, na zvieratá, či na majetok. Taktiež by sa mal definovať aj stupeň násilia, čiže to, akú má veľkú silu a intenzitu, aké veľké následky pôsobí, koľko ľudí alebo vecí poškodzuje a pod.¹²

Teoretici, ktorí spájajú občiansku neposlušnosť s určitými formami násilia, majú väčšinou na mysli násilie vecného charakteru, teda ujmu na majetku. Ako príklad môžeme uviesť odmietnutie platenia daní, alebo blokovanie cesty. Ďalším problémom je to, že niekedy aj zdanlivo nenásilné alebo legálne skutky spôsobujú oveľa väčšie škody ako násilné skutky. Štrajky a protesty štátnych zamestnancov bezpečnostných zložiek a zdravotníctva môžu priniesť oveľa viac škôd, ako protesty, pri ktorých sa rozbiehajú výklady alebo zapalujú autá.

Občianska neposlušnosť by mal byť ostentatívny akt. Jeho cieľom je zvýšiť povedomie verejnosti o danej problematike, upriamiť pozornosť na vážny spoločenský problém a tým podnietiť zmenu. Mal by sa odohrávať na verejnom priestore, pred očami mnohých ľudí, mal by byť symbolický v tom zmysle, že osoba alebo osoby páchajúce akt neposlušnosti zároveň symbolizujú problematiku a tak odкрývajú chyby, nedostatky alebo neľudské a nemorálne prvky v zákone alebo vo výkone politických funkcií.

Osoba páchajúca občiansku neposlušnosť musí akceptovať právne následky vyplývajúce z jej konania. Nakoľko ide o úmyselné porušenie práva, musí si byť vedomá, že činy, ktoré

¹² LIVINGSTON, Alexander. Nonviolence and the Coercive Turn. In: SCHEUERMAN, William (ed.). *The Cambridge Companion to Civil Disobedience*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. s. 254 – 279. ISBN: 9781108478045.

v mene neposlušnosti pácha, sú s veľkou pravdepodobnosťou klasifikované podľa zákona ako trestné činy, ktoré sú právne sankcionované. Páchateľ môže utekať pred sankciami, ale v tom prípade už nepôjde o akt občianskej neposlušnosti, pretože v akte bude chýbať vyjadrenie rešpektu voči zákonnosti. Znášaním sankcií je vyjadrený rešpekt, úcta k zákonu, čiže podstata spoločnosti. Zákony treba rešpektovať a pri ich porušovaní je potrebné niest' aj sankcie. Toto je dôležitý rozdiel, ktorým odlišujeme občiansku neposlušnosť od kriminálnych foriem správania sa.¹³

Jedným z najdôležitejších prvkov občianskej neposlušnosti je zacielenie akcie na zmenu práva a verejnej politiky. Akt občianskej neposlušnosti musí byť spáchaný vedome a premyslene, so zámerom poukázať na vážnosť, úprimnosť a morálne presvedčenie, s ktorými neposlušní občania zákon porušujú. Zámer môže poslúžiť tiež ako ospravedlnenie v očiach verejnosti. Je veľmi dôležité a potrebné, aby sa vykonaný akt neposlušnosti prekrýval s ochranou a bojom za zachovanie iných zákonov, ktoré sú pre verejný život dôležitejšie než tie, ktoré sa aktom neposlušnosti porušujú. Ako príklad môžeme uviesť akty neposlušnosti, ktoré upozorňujú na nedodržiavanie ľudských práv. Ospravedlniteľnosť činu môže byť aj napríklad z hľadiska morálnych princípov a zásad, keď sa jedná porušenie zákona, ktorý je proti ľudskej morálke.¹⁴

Občianska neposlušnosť je definovaná viacerými teoretickými dištinkciami a charakteristikami. Ide napríklad o rozlíšenie objektu a subjektu a priamej a nepriamej formy občianskej neposlušnosti.

Základným znakom občianskej neposlušnosti je to, že jej aktéri ospravedlňujú porušovanie zákona z morálneho hľadiska, ktoré môže mať náboženské, ekonomické, právne alebo iné dôvody. Cieľ je tradične politický. Neposlušnosť je smerovaná na vedenie štátu, pretože len oni môžu danú situáciu zmeniť úpravou legislatívy. Z toho môžeme usúdiť, že objektom občianskej neposlušnosti je štát, jeho vedenie a orgány. Subjektom občianskej neposlušnosti je každý občan, ktorý daný akt vykonáva. Medzi vedľajšie subjekty patria všetci ostatní občania, ktorí vyjadrujú súhlas alebo podporu aktu verejnými prejavmi a dávajú tak na

¹³ BENNETT, Christopher, BROWNLEE, Kimberley. Punishment and Civil Disobedience. In: SCHEUERMAN, William (ed.). The Cambridge Companion to Civil Disobedience. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. s. 280 – 310. ISBN: 9781108478045.

¹⁴ COOKE, Maeve. The Ethical Dimensions of Civil Disobedience. In: SCHEUERMAN, William (ed.). The Cambridge Companion to Civil Disobedience. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. s. 231 – 253. ISBN: 9781108478045.

vedomie, že ide o dôležitú problematiku. Občianska neposlušnosť sa najprv šírila rôznymi prostriedkami pomocou umelcov, maliarov, spevákov, neskôr pomocou časopisov a novín. S nástupom technologickej revolúcie sa v 20. storočí začali využívať nové prostriedky, vrátane kinematografie. V poslednom období sa využíva najmä kyberpriestor. V súvislosti s kybernetickým rozmerom občianskej neposlušnosti sa spája novo zavedený pojem „hacktivizmus“.¹⁵

Občiansku neposlušnosť môžeme ďalej rozlišovať aj na priamu a nepriamu. Priama forma občianskej neposlušnosti je taká, pri ktorej bol spáchaný konkrétny trestný čin alebo porušený zákon, ktoré sú zároveň predmetom kritiky. Aktéri občianskej neposlušnosti tak priamo poukazujú na chyby v systéme tým, že praktickým porušovaním zákonov vyžadujú ich prehodnotenie a zmenu. Druhá možnosť prejavovania občianskej neposlušnosti je nepriame vyjadrenie. Pri takomto vyjadrení je vykonaný priestupok alebo porušený iný zákon s odkazom na zákon, ktorý potrebuje zmenu. Napríklad subjekt alebo subjekty občianskej neposlušnosti sa postavia do stredu cesty a zastavia premávku, pričom odkazujú na nemorálny zákon formou plagátov alebo hlasnou recitáciou zámeru ich aktu. Nepoužívajú násilie, ale neodídu a nepustia premávku, dokým nie sú dobrovoľne zatknutí a odvezení z miesta činu. Vďaka tomuto rozdeleniu môžeme určiť aj iné príklady priamych a nepriamych foriem tohoto aktu a porovnať ich s občianskou neposlušnosťou, kedy to je občianska neposlušnosť a kedy už nie. Platí pritom, že čím je akt priamejší, tým je viac oprávnený a tým je pravdepodobnejšie, že bude uznaný ako akt občianskej neposlušnosti.¹⁶

1.3 Faktory a prvky občianskej neposlušnosti

Pri posudzovaní občianskej neposlušnosti sa berú do úvahy 2 faktory. Medzi tieto faktory nepatria len postoje a postupy páchatel'a a následky jeho činu, ale aj motivácia, kvôli ktorej bol čin spáchaný. Tieto dva faktory, voľba konania a motivácia pre konanie, sú skúmané samostatne, avšak nevyhnutne sa prekrývajú a viažu sa na seba. Výsledky preskúmania týchto

¹⁵ KASINEC, Rudolf, ŠURKALA, Ján. Nové formy občianskej neposlušnosti v kyberpriestore. In: *Právnik*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, roč. 157, č. 5, 2018. s. 437 – 455. ISSN: 02316625.; CALABRESE, Andrew. Virtual Nonviolence? Civil Disobedience and Political Violence in the Information Age. In: *Info*. roč. 6, č. 5, 2004. s. 326 – 338. ISSN 1463-6697.

¹⁶ FALCÓN Y TELLA, María José. *Civil Disobedience*. Leiden, Boston : Brill Academic Publishers, 2004. s. 34 – 37. ISBN 9004141219.

otázok sú podkladom pre analýzu oprávnenosti spáchania takéhoto činu. Ďalšími faktormi, ktoré sa spájajú s voľbou a motiváciou, sú nezákonnosť, použitie násilia ako poslednej možnosti, koordinácia s inými disidentmi a disidentskými skupinami, pravdepodobnosť úspechu a očakávaná škoda.¹⁷

Predpokladom fungujúcej spoločnosti je všeobecná povinnosť dodržiavať zákony, hoci už od staroveku bolo sformulovaných niekoľko teoretických argumentov, ktoré poukazovali na nesprávne nastavené zákony a potrebu ich komplexného prehodnotenia. Jedným z týchto prvých teoretických vyjadrení kritiky zákonov a občianskej neposlušnosti bol prípad filozofa Sokrata, ktorý počas súdneho procesu v roku 399 pred Kr. opakovane zdôrazňoval, že nebude rešpektovať rozhodnutia súdov, pretože sú v rozpore so skutočnými zákonmi spravodlivosti.¹⁸ John Locke o niekoľko storočí neskôr súhlasil so Sokratom a povinnosť riadiť sa zákonom schvaľoval len za predpokladu, ak je dodržiavanie zákona zároveň aj morálne. Z týchto tradícií pramenia hlavné argumenty pre zákonnú povinnosť, ktoré sa týkajú súhlasu, vďaka, spravodlivosti a verejného blaha.¹⁹

Za predpokladu, že občania sú povinní dodržiavať zákon a riadiť sa ním, vyplýva, že ľudia môžu občiansku neposlušnosť a iné nezákonné metódy použiť *ultima ratione*, ako poslednú možnosť po tom, čo zlyhajú všetky zákonné cesty riešenia problému. Vo všeobecnosti a tiež z historického hľadiska, použitie zákonných metód však nebýva efektívne, pretože na stranu odporcov sa postaví len malá skupina ľudí, väčšinou preto, že jej nevyhovuje daný stav vecí a platný poriadok. John Rawls uvádza, že väčšina obyvateľstva býva voči iniciatívam občianskej neposlušnosti apatická. Opakované zákonné pokusy o zmenu *statusu quo* možno považovať za zbytočné a neefektívne riešenia problému.²⁰

Ďalším skúmaným faktorom je akákoľvek koordinácia s aktérmi občianskej neposlušnosti, respektíve s disidentmi. Koordinácia sa zvyčajne skúma hlavne v tom ohľade, v akom vedúce osobnosti občianskych protestov a nepokojov koordinujú svoje kroky s členmi a vedúcimi iných skupín. Štát je fragmentovaný do množstva menších či väčších skupín, ktoré

¹⁷ COHAN, John A. Civil Disobedience and the Necessity of Defense. In: *Pierce Law Review*. roč. 6, č. 1, 2007. s. 123 – 146. Dostupné na: http://scholars.unh.edu/unh_lr/vol6/iss1/6

¹⁸ PLATON. *Obrana Sokratova*. Bratislava : Tatran, 1990. s. 341 – 364. ISBN: 8022201251

¹⁹ VALCKE, C. Civil Disobedience and the Rule of Law – A Lockean Insight. In: *Nomos*. roč. 36, 1994. s. 45 – 62. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2179136

²⁰ RAWLS, J. *Theory of Justice*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1971. 373 s. ISBN 9780674000780.

spája príslušnosť k rase, k spoločenskej triede, či k iným menšinám. Tieto skupiny majú množstvo rozdielnych charakteristík, ale tiež spoločných menovateľov. V prípade, že sú ohrozované ich základné alebo „jadrové“ hodnoty a práva, sa zvyknú na určitý čas alebo za určitých okolností spájať a koordinovať postup. Vzájomný antagonizmus tak strieda apel na spoluprácu za účelom riešenia spoločných problémov a snaha predstaviť svoje požiadavky spoločnosti a hlavne vláde, ktorá pod vplyvom verejnej mienky môže vyjsť občianskym iniciatívam v ústrety. Faktor koordinácie má rôzne podmienky, ktoré by mali byť splnené, hoci neraz platí, že na koordináciu nie je dostatok času, priestoru alebo príležitostí kvôli rôznym externalitám. Ak sa podarí koordinovať akcie občianskej neposlušnosti naprieč viacerými záujmovými skupinami občanov, existuje väčšia pravdepodobnosť, že problematika bude riešená s väčším záujmom zo strany autorít a štátu. Faktor koordinácie tak zjednodušuje proces, ktorý smeruje ku konkrétnemu dosiahnutiu dobrých výsledkov pre všetkých zúčastnených.²¹

Zdôvodnenie nátlakových akcií si vyžaduje aktívny dialóg a argumentáciu, prečo je pre spoločnosť lepšie, aby sa protesty konali. Vystavenie spoločnosti riziku poškodenia je najlepšie, keď dané poškodenie spôsobí zmenu k lepšiemu alebo je vysoká pravdepodobnosť, že sa tak stane. Ku týmto škodám môžeme zaradiť napríklad aj to, že nátlakové akcie môžu pôsobiť na spoločnosť negatívne a prispievať k jej polarizácii. Stupňovanie občianskej neposlušnosti môže napokon viesť aj k otvorenému prepuknutiu násilností, rabovaniu a všeobecnému nerešpektovaniu zákonov, teda aktivít, ktoré nebudú mať nič spoločné s pôvodnými zámermi protestujúcich občanov.²²

Ďalšími faktormi sú nenásilie a vôľa. Ako sme spomínali, nenásilie je pre niektorých teoretikov veľmi podstatnou charakteristikou občianskej neposlušnosti, ktorá ju odlišuje od rozmanitých foriem výtržníctva a zločinných aktivít. Na druhej strane však môžu existovať dobré dôvody, aby sa uprednostnilo strategické použitie násilia v občianskej neposlušnosti, ktorého účelom je zabrániť ešte väčšiemu poškodzovaniu práv a nespravodlivému konaniu zo strán autorít. Dôležitou otázkou je tiež forma komunikácie. Občianska neposlušnosť, čo sa týka komunikácie, sa oproti iným druhom protestov považuje za najlepší nástroj komunikácie a

²¹ RAWLS, J. *Theory of Justice*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1971. s. 374-375. ISBN 9780674000780.

²² DELMAS, Candice. (In)civility. In: SCHEUERMAN, William (ed.). *The Cambridge Companion to Civil Disobedience*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. s. 203 – 230. ISBN: 9781108478045.

vedenia dialógu s verejnosťou a štátom. Je to kvôli tomu, že porušenie zákona, pri ktorom dochádza k racionálnemu vysvetleniu, prečo bol porušený, má tendenciu vytvoriť naratív prijateľný pre širokú verejnosť.

Ku oprávneniu páchania činu občianskej neposlušnosti nepostačuje, aby čin odporcu zodpovedal kritériám uvedeným v predchádzajúcich odsekoch. Je veľmi dôležité, aby bol akt vykonaný zo správnych dôvodov, aj čo sa týka jeho motivácie. K faktorom dôležitým pre motiváciu patria dostatočné dôvody alebo absencia dostatočných dôvodov konania a dôvody zapojenia sa do danej formy protestu.

Najskôr preskúmame odôvodnenosť. Do tejto požiadavky nepatrí len dôvod, kvôli ktorému bol akt neposlušnosti spáchaný, ale aj dôvod podpory aktu, alebo dôvod výberu konkrétneho spáchaného aktu. Medzi dôvody podpory aktu patria aj egoistické motívy aktérov, ktorí môžu páchať predmetné činy kvôli tomu, že chcú byť povýšení alebo opätovne zvolení do politických funkcií, chcú získať obdiv priateľov alebo popularitu. Aktéri tým pádom nemusia mať skutočný záujem na riešení závažných spoločenských a morálnych otázok a nemusia konať z morálnych pohnútok. Oprávnenosť občianskej neposlušnosti však spočíva práve v tom, že jedinec alebo skupina ľudí musí konať na základe dobrých dôvodov, ktorými sú práve morálne dôvody, ako napríklad podpora rovnosti obyvateľov v štáte, boj proti justičnej nespravodlivosti, rasovej alebo rodovej diskriminácii, zlému zaobchádzaniu s obyvateľmi, nerešpektovaniu dôstojnosti vybraných skupín obyvateľstva.²³

Z hľadiska dostatočného dôvodu k aktívnej participácii na občianskej neposlušnosti zohráva dôležitú úlohu posúdenie vážnosti činu. Tu je vždy lepšie, keď je pri nepriamom akte neposlušnosti spáchaný čin, ktorý je braný ako menej škodlivý a násilný. Je lepšie zablokovat cestu ako poškodzovať cudzí majetok a participovať na vandalizme. Pri priamom akte neposlušnosti je dôležité dobre vyargumentovať, prečo sa zvolil konkrétny objekt. Menej násilný a škodlivý akt je ľahšie vysvetliteľný, ale niekedy môže byť menej efektívny, čo môže vyústiť do neúspechu celej akcie. Primeranosť vysvetlenia tohoto dôvodu je často závislá od politického režimu, sociálneho prostredia, krokov prijatého inými politickými účastníkmi, a inými okolnosťami. Vysvetlenie konania je najlepšie vtedy, ak sa odvoláva na spoločenskú hodnotu. John Rawls v tejto súvislosti tvrdí, že občianska neposlušnosť môže pôsobiť aj ako

²³ ARENDT, Hannah. *Crises of the Republic*. San Diego : Harcourt Brace & Company, 1971. s. 49 – 102. ISBN 0156232006.

stabilizačná sila v spoločnosti, slúži na potlačanie odchyľovania sa od spravodlivosti. Ak k odchýleniu už došlo, tak je akt zameraný na nápravu.²⁴

1.4 Právo na občiansku neposlušnosť a problematika trestu

Názory teoretikov sa líšia aj v otázke legality občianskej neposlušnosti a spôsobov, akými ju trestať. Niektorí hovoria, že tento čin sa môže vyskytovať aj v spravodlivej spoločnosti, pokiaľ bude spĺňať charakteristiky občianskej neposlušnosti a budú splnené podmienky odôvodnenia činu. Iní takýto postoj kritizujú a argumentujú, že v spravodlivej spoločnosti nemôže existovať žiadne právo, ktoré by legitimizovalo protiprávny akt. Joseph Raz predpokladá, že z právneho hľadiska záleží na druhu štátneho režimu, v ktorom sa neposlušnosť praktizuje. Len v neliberálnych režimoch majú totiž určití jednotlivci právo na občiansku neposlušnosť, lebo sa predpokladá, že v liberálnom štáte sú morálne pravidlá nastavené egalitaristicky, t. j. všetci občania sú si rovní a rovnako slobodne môžu vyjadrovať svoj názor. To vedie k tomu, že v takomto štáte na tento akt zákon ani netreba. Avšak naopak v neliberálnom štáte môžeme predpokladať, že sa vyskytuje nerovnosť. V situácii, keď je niektorý zákon nesprávny alebo protiprávny, by mala existovať možnosť, aby občania vyjadrili názor, pokiaľ chceme, sa spoločnosť rozvíjala správnou cestou. Malo by to teda byť pre občanov neliberálnych krajín možnosťou vyjadrenia názoru respektíve dať im morálne právo politickej účasti občana v krajine. Podľa teoretikov, ktorí súhlasia s právom na občiansku neposlušnosť, je rovnako veľmi dôležité určenie hraníc alebo limitov, kedy sa takýto akt môže použiť. Taktiež je dôležité, aby sa právo na občiansku neposlušnosť nepovažovalo len za právo na obyčajný protest a voľné zhromažďovanie sa.²⁵

Pri otázke liberálneho štátu je potrebné uviesť aj to, že ide o utopickú projekciu. V praxi je nemožné, aby spoločnosť bola úplne liberálna. Režim môže byť liberálny len relatívne, buď „viac“ alebo „menej“, nemôže však byť absolútne liberálny. Z tohto dôvodu je neplauzibilné predpokladať, že v liberálnej spoločnosti nebude potrebné vykonávať a právne definovať akty občianskej neposlušnosti. Niektorí odborníci však vyjadrujú presvedčenie, že na základe

²⁴ RAWLS, John. *Theory of Justice*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1971. s. 326-329. ISBN 9780674000780.

²⁵ RAZ, Joseph. *The Authority of Law: Essays on Law and Morality*. Oxford : Clarendon Press, 1979. s. 268 – 273. ISBN 9780198253457.

skúsenosti a praxe je možné pozorovať, že čím je štát liberálnejší, tým menej prípadov občianskej neposlušnosti sa v ňom vyskytuje.²⁶ V skutočnosti je právo na občiansku neposlušnosť implicitne prítomné vo väčšine ústav demokratických krajín a je úzko späté s problematikou slobody prejavu, alebo právom na slobodu svedomia. Avšak toto právo nezahŕňa a nepovoľuje občiansku neposlušnosť priamo. Na Slovensku môžeme uviesť ako príklad čl. 24 Ústavy Slovenskej republiky. V článku sa píše o práve slobodne rozmýšľať, prejavovať svoje zmýšľanie. V 4. odseku je napísané, že tieto práva možno obmedziť len, „ak ide o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejného poriadku, zdravia a mravnosti alebo práv a slobôd iných.“

Často pertraktovanou otázkou je v problematike občianskej neposlušnosti aj otázka trestu. Tento problém možno rozdeliť na dve základné otázky, ktoré sa pýtajú na spôsob trestu v čase činu a po vykonaní činu. V čase vykonávania činu zohráva dôležitú úlohu to, ako orgány činné v trestnom konaní interpretujú a klasifikujú akt občianskej neposlušnosti. To je do veľkej miery závislé od konkrétnej formy aktu. Ďalšou otázkou je postup pri zásahu, či občana alebo občanov zatknú, či proti nim vznesú obvinenie alebo im dajú pokutu. V otázke po vykonaní činu je zase dôležitá činnosť prokurátorov, ktorí rozhodujú o pokračovaní súdneho procesu a taktiež činnosť samotných sudcov, ktorí odsudzujú aktérov a vymeriavajú trest. Z teoretického hľadiska sa tak môžeme pýtať tri základné otázky: prečo by mali byť prejavy občianskej neposlušnosti trestané, koho je potrebné pri masových prejavoch občianskej neposlušnosti trestať a akými spôsobmi je potrebné občanov potrestať.²⁷

Vo všeobecnosti v demokratických krajinách občianska neposlušnosť nie je výslovne protiprávna, avšak pre konanie občianskej neposlušnosti je charakteristické, že ide o úmyselne porušený zákon. Akty občianskej neposlušnosti sa preto dajú ľahko klasifikovať ako poškodzovanie majetku, zdravia, mravnosti, práv a slobôd iných ľudí, atď. Podľa toho, ktorý konkrétny zákon aktéri svojou činnosťou narúšajú, tak sú aj trestaní. Až dodatočne, po výkone protiprávneho skutku býva skúmané, či ide o občiansku neposlušnosť. Ak sa dospeje k zisteniu, že skutok bol spáchaný úmyselne so zámerom rozvinúť spoločnosť a štát k lepšiemu, trest môže

²⁶ COHEN, Marshall. Liberalism and Disobedience. In: *Philosophy & Public Affairs*, roč. 1, č. 3, 1972. s. 283 – 314. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/i313696>

²⁷ DELMAS, Candice. Civil Disobedience, Punishment, and Injustice. In: FERZAN, Kimberley, K., ALEXANDER, Larry (eds.). *The Palgrave Handbook of Applied Ethics and the Criminal Law*. London: Palgrave Macmillan, 2019. s. 167 – 188. ISBN 9783030228101.

byť miernejší, ako keď sa dospeje k rozhodnutiu, že nejde o akt občianskej neposlušnosti, ale o bežné porušenie zákona.²⁸

²⁸ ČUROŠ, Peter. Právo na nesúhlas formou občianskej neposlušnosti. In: *Historia et Theoria Iuris*, roč. 5, č. 2, 2013. 26 s. ISSN: 13380753.

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Cieľom bakalárskej práce je analyzovať politiku nenásilia Martina Luthera Kinga jr. v širších teoreticko-historických súvislostiach a definovať pojem občianskej neposlušnosti, ktorý tvorí teoretické východisko Lutherovej filozofie a politických aktivít. Za týmto účelom sme rozdelili cieľ práce do dvoch parciálnych rovín, teoretickej a praktickej.

V teoretickej rovine sme sa snažili zdefinovať pojem občianskej neposlušnosti a prostredníctvom konceptuálnej analýzy rozlíšiť jeho základné konštituenty a charakteristiky. Využili sme taktiež metódy kvalitatívneho výskumu, v rámci ktorého sme spracovávali teórie a koncepcie z odbornej literatúry, predovšetkým zo sociálnej a politickej filozofie. V práci sme využili klasické informačné zdroje (odborné a vedecké články, monografie, učebnice) a taktiež internetové zdroje. Výskumné otázky, ktoré sme si stanovili pre teoretickú časť práce, boli nasledovné:

- aké definície občianskej neposlušnosti nachádzame v odbornej literatúre?
- s akými pojmami sa v odbornej literatúre spája koncepcia občianskej neposlušnosti?
- existujú rozdiely medzi občianskou neposlušnosťou a porušovaním zákona?
- v akých kultúrach, spoločnostiach a historických obdobiach môžeme identifikovať príklady občianskej neposlušnosti?

Vzhľadom na špecifickosť témy záverečnej práce sme sa v praktickej časti venovali konkrétnej historickej epoche a situácii, spájajúcej sa s bojom za zrovnoprávnenie Afroameričanov v USA a politickými aktivitami Martina Luthera Kinga jr. Keďže ide o výskum, ktorý sa realizoval v rámci humanitných a spoločenských vied, pridržovali sme sa aj v tejto časti práce kvalitatívnych výskumných metód, ktoré sme zdefinovali vyššie. Kvalitatívnym výskumom sme sa snažili zmapovať vybrané tendencie obdobia dejín USA po občianskej vojne, ktoré býva označované ako éra rekonštrukcie. Komparatívnou metódou sme opísali otrokársku spoločnosť a transatlantický obchod s otrokmi, ako aj charakter segregačných zákonov známych ako zákony Jima Crowa. Pridržovali sme sa taktiež viacerých interpretačných princípov, ktorými sme sa snažili popisovať dané kultúrne, sociálne a politické realie ústretovo a koherentne vzhľadom na ich vlastný historický kontext. Za týmto účelom sme

dodržovali princípy ústretovosti, kontextuálnej koherencie, prohibície anachronizmu a prohibície protirečenia. V druhej časti práce sme si stanovili nasledovné výskumné otázky:

- aké špecifické udalosti a historický kontext podmienili Lutherove politické aktivity?
- aké myšlienkové tradície a sociálne prostredie podmienili Lutherovu praktickú filozofiu?
- aké sú základné charakteristiky Lutherovej politiky nenásilia?
- v čom sa Lutherov prístup odlišoval od iných emancipačných hnutí bojujúcich za odstránenie rasovej segregácie?
- aký dopad mali Lutherove aktivity na ďalší vývoj emancipačných hnutí bojujúcich za rasovú rovnosť?

V bakalárskej práci sme okrem vyššie uvedených metód kvalitatívnej, konceptuálnej analýzy a súboru interpretačných pravidiel využili taktiež všeobecné metódy, akými sú komparácia, induktívne a deduktívne typy úsudkov.

3 Politika občianskej neposlušnosti M. L. Kinga

Ako sme spomenuli v prvej kapitole, história občianskej neposlušnosti je mimoriadne bohatá a poskytuje množstvo príkladov boja za zlepšenie sociálnych, politických a ekonomických podmienok občanov. V našej záverečnej práci sa zameriame na jednu konkrétnu epizódu, ktorá figuruje v dejinách občianskej neposlušnosti ako jeden z najvýznamnejších momentov. Pôjde o boj za občianske a politické práva Afroameričanov, ktorý viedol Martin Luther King Jr. v USA

V minulom storočí vznikali v USA rôzne hnutia a odboje za zrovnoprávnenie afroamerickej menšiny k bielému obyvateľstvu USA. Najznámejšími boli takzvaní Čierni panteri a Hnutie za občianske práva. Čierni panteri pri tomto boji porušovali zákony a používali násilie pre dosiahnutie jasne stanoveného cieľa. Hnutie za občianske práva vychádzalo z viac humanistického a kresťanského posolstva, ktoré zdôrazňovalo hodnoty lásky, porozumenia, mieru a harmónie.

V predmetnej kapitole sa budeme venovať opisu a analýze otrokárskej spoločnosti v USA a následne prejdeme ku Kingovej filozofii nenásilia a politickému odkazu, ktorý zanechal svojim aktivizmom.

3.1 Otrokárska spoločnosť v USA

Keď sa povie otrokárstvo, väčšina ľudí si predstaví človeka tmavej pleti pracujúceho na poli, pri ktorom stojí človek bielej pleti s bičom. V súčasnosti poznáme viac foriem otrokárstva, lebo jeho význam sa postupne v histórii menil. Začiatky otrokárstva na svete sú datované už od obdobia rímskej ríše, storočia pred naším letopočtom, a existuje do teraz. Otroci boli využívaní na rôzne práce na poliach, v dome, na farmách, v armádach, ale aj napríklad na zábavu a na pohlavný styk. Otrokárstvo je teda vlastníctvo človeka, ktorý je donútený robiť prácu, pričom nemá na výber. Musia spraviť prácu, ktorá im bola zadelená, a za odmenu by sa ich majiteľ mal o nich starať. Otroci nie sú braní ako pracovníci, ale ako majetok. Ak otroci neurobia svoju

robotu svojvoľne, tak sú povolené donucovacie techniky, ako napríklad bičovanie, ale aj iné formy trestania.²⁹

Čo sa týka otrokárstva v USA, tak ekonomika USA bola postavená na poľnohospodárstve a ťažbe, ktoré sú náročné na prácu. Taktiež otroctvo v USA nezahŕňalo len prácu na poli, ale aj v príbytkoch ako sluhovia alebo pre rôzne spektrum iných prác. Ich pracovná sila im nestačila, a tak sa začali zločincom dávať tresty otroctva na určitý počet rokov alebo doživotie. Ani toľkoto neplatenej pracovnej sily nestačilo. Podľa návrhu Britov sa začalo zatýkať a dávať do otroctva aj pôvodné obyvateľstvo USA, Indiánov. Neskôr aj pod vplyvom Španielov získavali otrokov z oblasti Karibiku. Nakoľko stále potrebovali viac a viac pracovnej sily, tak európski obchodníci s africkými otrokmi, hlavne z Portugalska, Španielska, ale aj zo Spojeného Kráľovstva a Francúzska, začali obchodovať aj s USA.³⁰

Tento obchod v ktorom boli Afričania zajatí do otroctva v Afrike a odvezení na otrockých lodiach do USA, kde boli predávaní ako majetok sa nazýva transatlantický obchod s otrokmi. Obchodníci boli dohodnutí s určitými ľuďmi v Afrike na odchyťávaní a zajatí Afričanov do otroctva za ktorých im dali jedlo a suroviny. Bolo dohodnuté, aby po príchode obchodníkov, boli otroci len naložení na loď. Otroci do USA putovali zväčša zo štátov Guinejského zálivu a cesta loďou trvala asi 2 až 3 mesiace. Otrocké lode boli usposobené, aby obchodníci boli oddelení od otrokov a otroci boli rozdelení na 3 časti, na dievčatá so ženami, chlapcov a mužov. Obchodníci boli oddelení od otrokov hlavne z dôvodu bezpečia. Nielen že by ich otroci mohli napadnúť, ale aj preto, lebo v takýchto zlých podmienkach sa často stávalo, že otroci ochoreli a zomierali a napokon sa šírili choroby aj medzi obchodníkmi. Priemerne 1 zo 6 otrokov na lodi zomrel a to nie len z dôvodu choroby, ale aj šoku alebo samovraždy. Aby nepoumieralo až tak veľa otrokov počas plavby na choroby, tak keď otrok na lodi ochorel, bol často vyhodený cez palubu do oceánu, aby chorobu nešíril. Na jednu loď sa zmestilo stovky otrokov, ktorí sa celú cestu nemohli pohnúť z miesta, pretože nemali miesto aby si poriadne ľahli a strop bol tak nízky, že sa nemohli ani postaviť. Jediné dôvody, kedy opúšťali svoje miesto bolo, keď vybraní otroci, zväčša muži, museli robiť zábavu a tancovať pre obchodníkov

²⁹ STILWELL, Sean. *Slavery and Slaving in African History: New approaches to African History*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. s. 1–28. ISBN: 9781139034999.

³⁰ ELTIS, David. *A brief overview of the Trans-Atlantic Slave Trade* [online]. 2007. [cit. 25.3.2022] Dostupné na: <https://www.slavevoyages.org/voyage/essays#interpretation/a-brief-overview-of-the-trans-atlantic-slave-trade/introduction/0/en/>

alebo ženy, ktoré boli znásilňované. Po dopravení lode do USA sa otroci predávali obyvateľom Ameriky za zlato, ktoré obchodníci doviezli naspäť do Európy a následne odchádzali do Afriky po ďalších otrokov.³¹

Koncom 18. storočia sa začala v Spojenom Kráľovstve a následne aj v USA diskutovať otázka transatlantického obchodu s otrokmi. Diskusie v Spojenom Kráľovstve vyústili k zakázaniu takýchto obchodov. S pocitom viny prostredníctvom medzinárodných rokovaní sa v Spojenom Kráľovstve snažili, aby bol obchod s otrokmi zakázaný aj v ostatných krajinách. USA preto začali riešiť túto problematiku okamžite, ale nevydali najskôr úplný zákaz. V roku 1787 bola v USA podpísaná nová ústava v ktorej bolo zakotvené aj obchodovanie s otrokmi. Nebolo zakázané, ale tieto obchody začali byť zdaňované v priebehu najbližších 20 rokov, počas ktorých sa malo znovu rozhodnúť ako ďalej. Táto zmena ústavy nevyriešila problém, skôr však pomohla štátnemu rozpočtu, no predsa len to bol pokrok. Do tohoto obdobia sa tejto téme nevenoval nikto a teraz sa práve zmenou ústavy dostala do povedomia. Federálna ústava nezakázala jednotlivým štátom tento druh obchodu, ale niektoré štáty ho napriek tomu z vlastnej iniciatívy zakázali. Boli to však hlavne štáty, ktorým otroci neprinášali až takú veľkú pomoc. Južné štáty boli zásadne za pracovnú silu otrokov a za ich dovoz. Tvrdili, že polia v USA nedokážu obrobiť belosi, a že žiaden beloch ani takú prácu ochotný robiť nebude. Po uplynutí dvadsiatich rokov, v roku 1807 podľa ústavy z roku 1787, sa mala znovu riešiť táto problematika na federálnej úrovni. 27. januára 1807, prešiel senátom návrh zákona, ktorý bol v prospech zrušenia obchodu s otrokmi. Následne prešiel 11. februára 1807 v Snemovni reprezentantov a prezident Jefferson ho nakoniec podpísal 2. marca toho istého roku. V tomto zákone bolo zakotvené, že je nezákonné priviezt' do Spojených štátov akúkoľvek osobu inej pleti ako otroka. Obchod s otrokmi fungoval určitý čas ešte nelegálne. Po niekoľkých vzburách otrokov na lodiach v prístavoch tento vtedy už nelegálny obchod postupne prestal.³²

Tento zákon však nezrušil otroctvo, ale bol vydaný zákaz dovážať otrokov do prístavov USA. O otrokov však bol veľký záujem, a tak sa rozhodli navyšovať počet otrokov iným spôsobom. V USA platil zákon matkinho lona, podľa ktorého dieťa preberá status otroctva alebo voľnosti, podľa statusu jeho matky. Už storočia sa množstvo otrokov navyšovalo aj pôrodmi

³¹ WOLFE, Brendan. *Slave Ships* [online]. 28.1.2022. [cit. 28.3.2022]. Dostupné na: <https://encyclopediavirginia.org/entries/slave-ships-and-the-middle-passage>

³²HUGH, Thomas. *The Slave Trade: The Story of the Atlantic Slave Trade 1440-1870*. New York, NY: Simon and Schuster Paperbacks, 1997. s. 480-600. ISBN 9780684810638.

žien v otroctve. Nepredstavovalo to až tak veľký počet, pretože ženy pri ťažkej práci na poli často potratili alebo zámerne potratili aj preto, lebo nechceli ich majiteľovi prinášať týmto spôsobom ďalších otrokov. Po udalostiach v roku 1908 sa však nemohli dovážať ďalší otroci, a tak začal fungovať priemysel „chovu“ otrokov. To znamenalo, že ženy v otroctve boli znásilňované, aby prinášali na svet ďalších otrokov. Znásilňované boli hlavne ich majiteľmi, ale aj inými ľuďmi. Od veku 8-10 rokov sa ich deti predávali obchodníkom, ktorí s nimi obchodovali. Taktiež aj dievčatá boli znásilňované, aby rodili od čo najmladšieho veku a najčastejšie ako mohli. Týmto nielen narastal počet otrokov s inou farbou pleti, ale sa aj prudko zvýšil vnútroštátny obchod s otrokmi.³³

Najviac obchodu a vývozu otrokov bolo zo štátu Virgínia, USA a prebiehal nasledovne. Otrokov zväčša nakúpili obchodníci aj v stovkách. Vytvorili s nimi takzvanú „coffle“. Je to niečo ako dlhý rad, alebo zástup otrokov, ktorí mali putá a na krkoch obojky, ktoré boli poprepávané dlhou reťazou, ku ktorej boli všetci otroci pripojení. Cesta trvala aj niekoľko týždňov, nakoľko niekedy išli pešo nie len z jedného štátu do druhého, ale prechádzali aj cez viaceré štáty. Často boli predávaní aj počas cesty ľuďom, podnikateľom, alebo obchodníkom. Najčastejšie predávali ženy, ktoré nevládali a spomaľovali ostatných. Hlavne teda tehotné ženy, ženy nesúce malé dieťa alebo tiež príliš hlučné deti. V týchto prípadoch ženy predali so svojimi deťmi alebo im dieťa zobrali a predali ho, alebo darovali niekomu inému.

Počas cesty otroci zväčša nemohli rozprávať a to ani medzi sebou, inokedy zase boli prinútení spievať. Keď prišli do konečnej destinácie, tak sa rozpredali všetci ostatní otroci. Tento obchod bol aj pre obchodníkov veľmi výhodný. Napríklad v spomínanej Virgínii bol kvôli veľmi rozšírenému priemyslu „chovu“ otrokov veľký prebytok otrokov, čo tlačilo ceny otrokov dole. V krajinách kde tento priemysel nebol príliš rozvinutý, tak bol nedostatok otrokov, preto mali väčšiu hodnotu a niekedy sa predávali aj za dvojnásobok.³⁴

Otroctvo bolo veľmi významnou súčasťou ekonomiky južných, poľnohospodárskych štátov USA. Severné štáty, však o otroctve zmýšľali, ako o protiústavnom a nehumánnom a vyvíjali tlak na jeho ukončenie. V 60-tych rokoch 19. storočia sa teda táto problematika začala preberať a brať veľmi vážne. V roku 1860 bol zvolený prezident Abrahám Lincoln, čo v južných štátoch vyvolávalo znepokojenie, pretože Abrahám Lincoln bol známy tým, že je za ukončenie

³³ SUBLETTE, Ned, SUBLETTE, Constance. *The American Slave Coast: A History of the Slave-Breeding Industry*. Chicago, IL: Lawrence Hill Books, 2015. s. 10-20. ISBN 9781613748206.

³⁴ Ibid., s. 3-9.

otroctva. Južné otrokárske štáty v strachu o zrušenie otroctva vystúpili z únie a vytvorili takzvané Konfederačné Štáty Americké s prezidentom Jeffersonom Davisom. Napriek tomu aj tu však vrcholili nepokoje prebiehajúce už niekoľko desaťročí v otázke otroctva, a tak v roku 1861 začala americká občianska vojna medzi štátmi severu a štátmi juhu.

V roku 1863 Abrahám Lincoln vyhlásil výkonný príkaz o emancipácii, z ang. „Emancipation Proclamation“. Toto vyhlásenie zmenilo právne postavenie viac ako 3,5 milióna zotročených Afroameričanov v štátoch Konfederácie z otroctva na slobodných ľudí. Každý otrok, ktorý sa vymkol spod kontroly svojho majiteľa, či už útekem cez línie Únie alebo prostredníctvom postupu jednotiek severných štátov bol natrvalo voľný z otroctva. Okrem toho proklamácia umožňovala nábor bývalých otrokov do platených služieb ozbrojených síl Spojených štátov. V roku 1865 sa skončila občianska vojna víťazstvom severu nad juhom. Výsledky vojny spojili štáty severu a juhu naspäť do únie a otroctvo bolo zakázané.³⁵

Po storočiach sa podarilo oslobodiť milióny ľudí inej pleti od titulu otroka na titul voľného človeka. Neboli braní už ako majetok, ale ako ľudia s ktorými sa nedalo obchodovať. Vzniklo tu však mnoho následných problémov ako napríklad: diskriminácia, rasizmus, rasistické zákony, nemožnosť nájsť uplatnenie pre túto menšinu, a tak ďalej.

Čo vlastne rozumieme pod pojmami rasizmus a rasová diskriminácia? Rasizmom označujeme postoj, keď jedna etnická skupina alebo skupina ľudí má negatívne postoje a pocity k druhej skupine ľudí alebo etnickej skupine. Za rasovú diskrimináciu považujeme stav, keď jedna rasa alebo etnická skupina, ktorá je väčšinová alebo má väčšiu moc znevýhodňuje a utláča druhú rasu, etnickú skupinu.³⁶ V období otroctva môžeme identifikovať rasizmus veľmi jednoducho, nakoľko ľudia inej pleti sa predávali ako otroci a ak neboli zotročení, tak podľa farby pleti ich mohol hocikto odchytiť a zotročiť. Po zrušení týchto praktík ľudia nechceli prijať fakt, že sú si rovní s ľuďmi, ktorí pred touto zmenou boli braní ako majetok. Preto postupne začali menšiny a iné rasy diskriminovať. Najviac štátov rušilo otroctvo v 19. storočí. Tu však začala spomínaná rasová segregácia a diskriminácia, pričom menšiny sa stále viac a viac dožadovali zlepšenia svojho postavenia. V 20. storočí rasová diskriminácia a rasizmus mali svoje vyvrcholenie. Rasizmus bolo možné pozorovať hlavne v južných štátoch USA. Zavádzali

³⁵ REIS, Ronald. *The Civil War a Nation Divided: African Americans and the Civil War*. New York, NY: Infobase Publishing, 2009. s. 14-65. ISBN 9781438126647.

³⁶ SMEDLEY, Audrey. *Racism* [online]. 22.10.2021. [cit. 29.3.2022]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/racism>

sa tu zákony pre Afroameričanov, ktoré boli iné ako tie pre biele nadradené obyvateľstvo. O týchto zákonoch budeme hovoriť nižšie.³⁷

Priblížme si situáciu po zrušení otroctva v USA. Otroci v USA nevedeli ani písať, ani čítať, nemali žiadne skúsenosti až na tie, ktoré získali otrockými prácami od detstva. Ich status prešiel z otroka na slobodného človeka, ale nemali žiadne peniaze, žiadnu prácu, nemali ani kde bývať. Nikde ich nezamestnávali, pretože neboli gramotní, nemali skúsenosti, a taktiež hlavne na juhu boli diskriminovaní pri hľadaní. Preto aj napriek tomu, že boli slobodní, vykonávali naďalej otrockú robotu. Zmenilo sa len to, že nemohli byť trestaní, mohli hocikedy odísť a zarábali peniaze, aj keď len minimálne. Neformálne sa ich titul zmenil z otroka na sluhu. Nebolo však o nich postarané, museli sa už starať sami o seba. Po občianskej vojne takto vznikali práva a povinnosti pre Afroamerickú menšinu, ktoré sa líšili od tých, ktoré mali ostatní. Tieto práva a povinnosti sa nazývali tzv. „Black Codes“ a zakazovali Afroameričanom vstupovať do škôl, divadiel, hotelov a iných verejných priestorov. Niektoré štáty im dokonca zakázali bez licencie získať prácu v inom sektore ako v poľnohospodárstve alebo v domácnosti. Táto licencia však stála nemalé peniaze a nemohol si ju dovoliť kúpiť hocikto. Taktiež nemohli vojsť do mesta ak to nemali povolené od zamestnávateľa, a ak nepracovali, mohli byť zatknutí.

V roku 1866 federálna vláda prijala zákon o občianskych právach. Tento zákon dal všetkým občanom práva bez ohľadu na rasu. Černosi mohli teraz uzatvárať a vymáhať zmluvy, voliť, vlastniť a predávať majetok a podávať žaloby na súd. Tieto veľké zmeny sa mali odzrkadliť postupne v takzvanej rekonštrukčnej ére. V tomto období nastávali veľké zmeny a do štátnych inštitúcií a orgánov sa dostávali reprezentanti afroamerickej menšiny.

V roku 1876 však začala preberať moc strana republikánov, ktorá stiahla americké vojská z juhu, ktoré strážili práva Afroameričanov. Postupne sa dostávali k moci a v roku 1883 súd zákon o občianskych právach z roku 1866 uznal, za protiústavný. Vtedy sa začali tvoriť rasovo diskriminačné práva a povinnosti nazývané „Jim Crow“.³⁸

Kto je Jim Crow alebo čo to je? Nikto nevie či Jim Crow existuje. Niektorí hovoria, že to je starý muž s telesným postihnutím, niektorí hovoria, že to je mladý hlúpy chlapec. Historicky to však má význam. Bola to totižto postava vytvorená a hraná hercom s menom

³⁷ FREDRICKSON, George. *Racism: A Short History*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2002. s. 1-14. ISBN 9780691116525.

³⁸ FREMON, David. *The Jim Crow Laws and Racism in United States History*. Berkeley Heights, NJ : Enslow, 2000. s. 11-16. ISBN 9780766060920.

Thomas Rice. Rice bol nie veľmi známy a nie veľmi dobrý. Zvykol hrať v divadle len medzi scénami, kde robil krátke sólové scénky. Scéna s menom „Jump Jim Crow“ ešte z roku 1828, bola o pánovi tmavej pleti, pravdepodobne otrokovi, ktorého nikto nepozná a ľudia sa len domnievajú kto vlastne je. Nakoľko Rice bol bielej rasy, svoju tvár si pomaľoval na čierne ohoreným korkom, obliekol si dotrhané oblečenie, skákal zo strany na stranu, kríval, tackal sa a spieval pieseň „Jump Jim Crow“. Nakoľko sa to ľudom s bielou pletou veľmi zapáčilo, Rice sa touto scénou preslávil. Vtedy ešte v otrokárskej spoločnosti otrokov nazývali rôznymi vulgarizmami, ale po tejto slávnej scéne sa začalo otrokom tmavej pleti hovoriť aj Jim Crow. Nebol to vulgarizmus, ale len skôr posmešné pomenovanie. V čase po rekonštrukčnej ére sa spojenie prestalo používať ako posmešné pomenovanie a začalo sa používať ako názov segregáčnych zákonov proti ľuďom inej pleti.³⁹

Zákony Jim Crow vytvárali 2 rôzne svety v jednom štáte. Rozdeľovali rasy tak, že všetko bolo dvojmo, takzvané segregovane. Napríklad školy boli „iba pre bielych“ a „iba pre čiernych“ a rovnako aj verejná doprava, nemocnice, sirotince, pohrebné služby, samostatné cintoríny, ale aj toalety, parky, hotely, reštaurácie, a tak ďalej. Niektoré miesta, ako napríklad pošty alebo banky, boli spoločné zariadenia aj pre „bielych“ aj pre „čiernych“. „Čierni“ však museli čakať, kým „bieli“ pobybavovali svoje veci, alebo v reštauráciách čakali pokým všetci dojedli, a až potom mohli byť obslúžení oni.⁴⁰

Nie všetko sa písalo v zákonoch, ale aj nepísané pravidlá belochov boli pravidlá. Každý vedel, čo má robiť a ako sa má správať. Beloch má rozkazovať a černocho počúvať. Rovnako diskriminovaní boli černosí aj v oblasti súdnictva. Ak černocho obhajoval černocho, tak obžalovaný dostal trest za svoj čin na určitý počet dní vo väzení a navyše k tomu pripočítali určitý počet dní za to, že bol čierny. Ak černocho obhajoval beloch, tak sudca nedal trest za to, že je čierny a za svoj čin dostal primeraný trest. Belosi nezvykli byť trestaní ani za to, že černocho nie len že šikanovali, ale dokonca aj zabili. Dokonca popravy černocho, ktorí nepočúvali belochov boli pomerne bežné praktiky, ktoré mali černochov zastrašovať, aby belochov poslúchali. Nazývali to lynčovanie a boli to rôzne druhy popravy alebo upálenia a robievali ich zväčša členovia klanu s názvom Ku Klux Klan (KKK). Zväčša sa to robilo

³⁹ PILGRIM, David. *Thomas Rice* [online]. 2012. [cit. 2.4.2022]. Dostupné na: <https://www.ferris.edu/HTMLS/news/jimcrow/who/index.htm>

⁴⁰ FREMON, David. *The Jim Crow Laws and Racism in United States History*. Berkeley Heights, NJ : Enslow, 2000. s. 17-19. ISBN 9780766060920.

z dôvodu porušenia takzvaného nepísaného rasového kódexu, napríklad za vlastnenie príliš veľkého majetku, požadovanie primeraného pracovného ohodnotenia, snaha sa zaregistrovať na voľby, a tak ďalej. Síce to nebolo legálne, ale ani tí čo to chceli riešiť, sa to neodvážili. Ak by to riešil černochoch, tak by pravdepodobne skončil zbitý alebo zlynčovaný. Ak by to riešil beloch alebo šerif, tak by to maximálne skončilo na súde, kde by pravdepodobne nechcel vypovedať žiaden svedok. Zničili by si len meno v ich komunite a všetci by ich považovali za zradcov. Najskôr to boli viac menej súkromnejšie udalosti v menších susedstvách a štvrtiach, neskôr to prerástlo do veľkých udalostí, na ktoré sa chodievali pozerat' aj ľudia z ďaleka. Často tam boli aj obchodníci, ktorí tam predávali občerstvenie. Priemerne na juhovýchode USA zabili za týždeň 2 až 3 černochoch.⁴¹

Napriek diskriminácií, sa Afroamerická menšina postupne rozvíjala. V priemere boli chudobnejší od belochov, ale úroveň ich životného minima a zárobkov sa rozvíjala. Černosi sa dostávali stále viac a viac na vysoké školy, ktoré im dávali vzdelanie a dostávali sa postupne aj do okruhov vyššej triedy spoločnosti ako aj napríklad do politických kruhov. Taktiež veľa z nich malo farmy alebo si ich prenajímali. Ich rozvoj v USA išiel dobrým smerom. Na farmárskom juhu bola stále bieda, ale aj tam bol určitý pokrok. Tento pokrok bol spôsobený celkovým veľkým rozvojom USA. V rámci diskriminácie sa nehovorilo, že černochoch musí mať len nejaký konkrétny nízky príjem alebo má vlastniť iba málo pôdy, ale skôr sa hovorilo, že to nemôže mať viac ako beloch. Nakoľko aj USA sa rozvíjali vďaka viacerým faktorom, tak sa v rámci týchto trendov mohla rozvíjať aj menšina černochoch.⁴²

Toto sa však zmenilo v roku 1929, keď padla burza v New Yorku a nastala veľká hospodárska kríza. USA prežívali krízu veľmi zle, a tak belosi zariadili, že sa černosi musia mať ešte horšie. Veľa podnikov skrachovalo a ostatné podniky hromadne prepúšťali zamestnancov. Pre černochoch platilo pravidlo „posledný zamestnaný a prvý prepustený“, čo v praxi znamenalo, že pri hromadných prepúšťaniach, ale aj celkovo pri prepúšťaní zamestnancov boli prepustení najskôr černosi. Ak však vznikali aj nové pracovné miesta, tu najskôr zamestnávali belochov a až keď žiaden beloch pozíciu nechcel, tak sa vyberalo z černochoch. Taktiež bolo bežné, že aj tie najhoršie práce na poliach, čo vždy robili černosi chceli robiť belosi, a tak černochoch prepúšťali

⁴¹ FREMON, David. *The Jim Crow Laws and Racism in United States History*. Berkeley Heights, NJ: Enslow, 2000. s. 20-24. ISBN 9780766060920.

⁴² GREENBERG, Cheryl Lynn. *To ask for an equal chance: African Americans in the Great Depression*. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers, 2009. s. 1-20. ISBN: 9781442200517.

a nahrádzali ich belochmi. V USA do sveta afroamerickej menšiny prišla vtedy veľká bieda a chudoba. To spôsobilo, že černosí sa začali koncentrovať v mestách do svojich štvrtí, kde síce vládla vysoká bieda, ale v meste mali aspoň väčšiu príležitosť si nájsť prácu. V tomto období začali vznikať obrovské rozdiely medzi belochmi a černochochmi, kde priemerná černošská rodina mala len štvrtinový príjem oproti priemernej belošskej rodiny. Tieto štatistiky sa postupne zlepšovali pod vedením prezidenta Roosevelta a jeho takzvaným novým údelom (angl. New Deal). Ten obsahoval množstvo programov na zrekonštruovanie ekonomiky a pomoc tým, čo to potrebovali, hlavne afroamerickej menšine.⁴³

Následne však prišla 2. svetová vojna. Pre Európu mala katastrofické následky, avšak pre USA znamenala vyslobodenie z chudoby. Afroamerická rasa v USA spravila dokonca väčší pokrok ako za celé obdobie od skončenia otroctva. Nakoľko ekonomiky v bohatých štátoch Európy slabli, ekonomika USA sa mohla rozvíjať. Industrializované krajiny Európy nemohli vyrábať alebo vyrábali minimálne, tak klesla ponuka a stúpili ceny priemyselných výrobkov a USA si mohli dovoliť výrobky vyrábať, predávať a aj rozvíjať. Prebehol tu aj veľký vedecký pokrok. Rovnako v USA prebiehala aj veľká výroba a pokrok vojenskej techniky a krajiny Európy boli odkázané na kúpu vojenskej techniky z USA. Pre černochoch v USA to znamenalo, že aj oni sa môžu rozvíjať a rovnako veľa z nich namiesto práce na poli migrovalo do veľkých miest, kde bola priemyselná výroba, alebo sa hlásili ako vojaci na front. Nájsť prácu a prežiť prestal byť tak veľký problém, avšak diskriminácia a segregácia ich rasy stále pokračovala.⁴⁴

V období po 2. svetovej vojne bola životná úroveň v USA celkovo pomerne prijateľná aj vo svete afroamerickej menšiny, avšak ako sme spomínali, stále bola táto menšina utláčaná. Hlavné body, ktoré chýbali afroamerickej komunite v USA boli sloboda a rovnosť. A tak o nich začali zápasiť. Vytvárali sa rôzne hnutia, ktoré bojovali za ukončenie segregácie rôznymi spôsobmi. Najznámejšie hnutie za občianske práva s vedením M. L. Kinga, ale aj napríklad Čierny Panteri. Až po ich úsilí skončila segregácia a právne dosiahli rovnosť a slobodu.

⁴³ Greenberg, Cheryl Lynn. *To ask for an equal chance: African Americans in the Great Depression*. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers, 2009. s. 21-42. ISBN: 9781442200517.

⁴⁴ FERRARA, Andreas, et al. *World War II and African American Socioeconomic Progress* [online]. 2018. [cit. 5.4.2022]. Dostupné na: <https://econ.secure.pitt.edu/sites/default/files/andreasferrara-jmp.pdf>

3.2 Kingova filozofia nenásilnej transformácie spoločnosti

V tejto kapitole si viac rozoberieme obdobie 50.-tych a 60.-tych rokov 20. storočia v USA. Ako na konci predošlej kapitoly bolo spomenuté, v týchto rokoch USA prežívali veľký ekonomický rozvoj, kde ani pre Afroameričanov nebol veľký problém nájsť si prácu a zarobiť peniaze. To, že Afroameričania mali peniaze, ale aj vyššia ponuka práce v severných štátoch USA, zapríčinilo veľkú migráciu v rámci USA z južných štátov do severných. V severných štátoch USA nebola taká segregácia ako v tých južných štátoch. Tu sa veľa černochovo aj vzdelávalo a budovali si zázemie v politických vrstvách, aby pomohli v USA natrvalo ukončiť pretrvávajúcu segregáciu. To bola pre nich najpodstatnejšia vec, po ktorej túžili už veľmi dlho. Najskôr sa snažili eliminovať segregáciu čisto politicky. Chceli, aby bol zvolený niekto, kto by to uskutočnil podľa svojho volebného programu, a tak sa mobilizovali, že počet afroamerických voličov narástol v USA až 5 násobne.⁴⁵ Nakoľko boli v tomto smere nakoniec neúspešní, zobrali si príklad z udalostí v Indii pod vedením Móhandása K. Gándhího a z Južnej Afriky pod vedením Nelsona Mandelu. Snaha o zrušenie segregácie formou občianskej neposlušnosti prebiehala v USA pod vedením M. L. Kinga a jeho hnutie sa nazývalo hnutie za občianske práva - „civil rights movement“. Toto však nebolo jediné hnutie. Keď zákony o občianskych právach nedokázali zabezpečiť úplnú rovnosť, niektorí Afroameričania prestali tomuto hnutiu dôverovať. Koncom 60-tych a začiatkom 70-tych rokov marxisticko-leninské perspektívy formovali myslenie niektorých čiernych radikálov a tak vzniklo druhé, tiež pomerne veľké hnutie. Nazývalo sa Čierni panteri. Hnutie hovorilo, že bez násilia sa nič nezmení, a preto sa treba násilnými činmi dopracovať k ukončeniu segregácie a nastoleniu úplnej rovnosti.⁴⁶

Martin Luther King, Jr. sa narodil v roku vypuknutia veľkej hospodárskej krízy v Atlante, v štáte Georgia. Jeho prvých 10 rokov života pozoroval obrovskú chudobu hlavne afroamerickej komunity v USA. Napriek tomu, že túto krízu neprežíval najhoršie, práve kríza bola veľkým faktorom, ktorý ho prinútil konať vo sfére občianskej rovnosti. Býval totižto v časti mesta, kde černosi žili svoje životy, kde si pomáhali a kde nebola vysoká kriminalita. Jeho rodina bola rodina pastora. Aj on sám sa stal pastorm. Videl však iných ľudí ako to prežívali,

⁴⁵ FREDERICKSON, George. *Black Liberation: A Comparative History of Black Ideologies in the United States and South Africa*. New York, NY: Oxford University Press, 1995. s. 179-224. ISBN: 9780195109788.

⁴⁶ Ibid., s. 225-276.

a taktiež nakoľko žil v Atlante, kde bol veľmi prísny systém segregácie, tak si zažil veľmi veľa nepekných situácií rasovej diskriminácie už od veľmi mladého veku. To ho prinútilo snažiť sa o zmenu. Keďže bol z rodiny pastorov, ktorí boli hlboko veriaci, rodičia ho naučili pokoju a postoj, že Boh má rád všetkých a preto aj on musí mať rád všetkých, bez ohľadu na to, čo im belosi robili.⁴⁷

King študoval veľmi poctivo, aby bol vzdelaný ešte viac ako jeho otec a dedko a dostal sa na univerzitu, kde študovali aj oni. Na univerzite sa cítil dobre, nakoľko na akademickej pôde fungovala praktická sloboda. Práve tam sa prvýkrát stretol s pojmom občianska neposlušnosť v eseji od autora s menom Henry David Thoreau. Táto esej bola o tom ako Henry odmietol platiť dane a radšej si vybral väzenie, lebo nechcel podporovať vojnu, ktorá by rozšírila otroctvo do Mexika. King počas bakalárskeho štúdia sociológie, bakalárskeho štúdia teológie a doktorandského štúdia teológie na Bostonskej univerzite sa naučil o veľa filozofických konceptoch. Stál však stále za pozitívnou sociálnou filozofiou, kde jeden z mnohých princípov je myšlienka nenásilného odporu, ktorá je najúčinnjšou zbraňou utláčanej menšiny, ktorá chce dosiahnuť sociálnu spravodlivosť. Po štúdiu sa stal pastorom v Montgomery, v štáte Alabama. Tu sa stal aktivistom. Trval na tom, aby každý člen jeho náboženskej komunity bol zaregistrovaným voličom a členom NAACP (The National Association for the Advancement of Colored People, vo voľnom preklade Národné združenie na rozvoj ľudí s farebnou pleťou). Takto sa začal jeho boj za rovnosť a sociálnu spravodlivosť.⁴⁸

Napriek viacerým skorším snahám a pokusom, prvou veľmi významnou udalosťou bolo, keď sa Rosa Parks odmietla v autobuse postaviť. 1.12.1955 krajčírka z Montgomery išla večer z práce po celom dni domov autobusom tak, ako každý deň už po niekoľko rokov. V Montgomery boli autobusy rozdelené nasledovne, prvých 10 miest najbližšie k vodičovi bolo vyhradené pre bielych, posledných 10 miest na konci autobusu bolo vyhradených pre černochoch a zvyšná stredná časť autobusu so 16 miestami bola zmiešaná, pričom ak miesta potrebovali belosi, černosi sa museli postaviť a prenechať ich belochom. Rosa Parks veľmi dobre poznala tieto pravidlá, dokonca poznala aj šoféra autobusu poznala už 12 rokov. Už pred dvanástimi rokmi s ním mala problém, pretože černosi si chodili kupovať lístky vpredu pri vodičovi ako belosi, ale vodič ich nechal vystúpiť a vojsť cez zadné dvere, aby nechodili cez uličku pre

⁴⁷ KING, Martin Luther, CARSON, Clayborne. *The autobiography of Martin Luther King, Jr.*. New York, NY: Warner Books, 2001. s. 14-23. ISBN: 9780759520370.

⁴⁸ Ibid., s. 24-56.

bielych. Často sa stávalo, že keď vodič predal lístok černochovi a poslal ho zadnými dverami, tak vodič černocho nevpustil do autobusu a ušiel. Vtedy s ním mala konflikt aj Rosa Parksová, lebo chcela ísť cez uličku pre bielych, a tak ju vodič vyhodil z autobusu a nezobral ju. Parksová sa mu preto vyhýbala a práve 1.12.1955 išla s vodičom znovu. Tento raz ju zobral a Rosa si sadla na začiatok sekcie pre obe rasy. V autobuse sa zaplnili miesta pre bielych, a tak potrebovali, aby im uvoľnili miesta v sekcii pre obe rasy. 4 černosí boli nútení opustiť svoje miesto, ale Rosa vodičov pokyn odmietla a neopustila. Miesto slečne s bielou farbou pleti neprenehala. Niektorí tvrdia, že sa miesta nevzdala, lebo bola unavená po celom dni, niektorí že bola stará. Ona však tvrdí, že mala len 42 rokov a bola unavená ako vždy po celom dni v práci. Tvrdí, že bola unavená len z toho, že musela poslúchať a plniť pokyny belochov, lebo oni sú nadradení, a tak sa jednoducho nepostavila. Vodič sa jej vyhrážal, až napokon zavolať policajtov, ktorí ju zatkli a išla do väzby za porušenie mestských zákonov o rasovej segregácii.⁴⁹

Rosa síce bola už dlhé roky v NAACP, a taktiež vedela aj čo to znamená občianska neposlušnosť, nakoľko poznala M. L. Kinga. V tom čase však sama netušila, že jej malý čin bude mať v budúcnosti dopad na občianske práva, nakoľko nebola ani prvá, ktorá sa takto zachovala a bola následne zatknutá. Skôr ako ona, to isté spravili aj Aurelia Browder, Claudette Colvin, Susie McDonald a Mary Louise Smith. Parksová však bola známa, lebo spolu s NAACP bojovala za práva černochoch v osobitých prípadoch ako napríklad v prípade 16 ročného Jeremiaha Reevesa alebo v prípade Racy Taylor. V prvom prípade bol Reeves za pol hodinu bez vyšetrenia odsúdený na smrť za to, že údajne znásilnil ženu bielej pleti. V druhom prípade bola Racy Taylor skupinovo znásilnená 6 belochmi, ktorým nakoniec súd neudelil žiaden trest.⁵⁰

Bola teda známa v komunite Afroameričanov, lebo za nich bojovala, ale v deň kedy sa odmietla postaviť jej z toho prišlo zle a nepostavila sa. Nevedela, že sa stane hlavnou postavou bojkotu segregovanej autobusovej prepravy v USA. Prezident NAACP, E. D. Nixon a afroamerickí aktivisti ako M. L. King, Ralph Abernathy, Fred Gray, a iní, to videli ako dobrú príležitosť proti segregácii protestovať. Začali s bojkotom segregovaného systému mestských autobusov. Vydali vyhlásenie pre afroamerickú komunitu, že v Montgomery dostávajú mestské linky až ¾ financií za lístky od černochoch a nemôžu si sadnúť kde chcú. Vyzvali komunitu

⁴⁹ MARSICO, Katie. *Montgomery Bus Boycott*. Tarrytown, NY: Marshall Cavendish, 2012. s. 9-23. ISBN: 9781608707195.

⁵⁰ SCHWARTZ, Barry. Collective Forgetting And The Symbolic Power Of Oneness: The Strange Apotheosis Of Rosa Parks. In: *Social Psychology Quarterly*. University of Georgia: 2009, roč. 72, č. 2, s. 123-142.

černochoch, nech teda v pondelok 5.12.1955 necestujú autobusmi. Neskôr sa však vytvorila MIA (Montgomery Improvement Assosiation, v preklade Združenie pre zlepšenie Montgomery) s vedením M. L. Kinga. Tisíce Afroameričanov sa stretlo znova a dohodli sa, že bojkot sa neskončí, pokiaľ nedosiahnu spoločne svoj cieľ nesegregovanej autobusovej prepravy.

Tieto protesty spôsobovali nepokoje, ktoré ohrozovali aj národnú bezpečnosť. 5. 6. 1956 preto súd rozhodol, že zákony v Alabame o rasovej segregácii v autobusoch sú protiústavné. Štát sa proti tomuto rozhodnutiu odvolal na najvyšší súd USA a bojkot pokračoval. 13. 11. 1956 najvyšší súd Spojených štátov amerických potvrdil rozsudok predošlého súdu a 20. 12. sa oficiálne bojkot ukončil. Vzhľadom na riešenie problému na federálnej úrovni a celkovo aj vďaka spôsobu riešenia problému sa Hnutie za občianske práva dostalo do povedomia na celom území USA.⁵¹

King ako prezident MIA v čase bojkotu a po ňom sa stal jedným z najznámejších bojovníkov za rovnosť a zároveň aj predstaviteľom afroamerickej komunity. Začal písať aj knihy o bojkote a o nenásilnej forme protestu. Vzdelával v tomto odbore obyvateľov USA a to hlavne černochoch. Cestoval po svete, kde sa tiež vzdelával o možnostiach, ako ďalej postupovať v boji za slobodu a rovnosť. Bol v Ghane, iných afrických štátoch, ale aj v štátoch Európy. Neskôr bol v Indii, aby videl ako bojoval Mahátmá Gándhí s nenásilnými protestami za nezávislosť Indie od Veľkej Británie. Inšpirovalo ho to ešte viac nakoľko India na čele s Gándhím dosiahla jej nezávislosť bez akéhokoľvek násilia. Vrátil sa teda do USA s rozšírenými vedomosťami a s väčším odhodlaním.⁵²

V roku 1960, po 5 rokoch v Montgomery, sa King rozhodol presťahovať s rodinou do Atlanty. Bolo to hlavne kvôli sídlu organizácie SCLC (Southern Christian Leadership Conference, v preklade Južná kresťanská vodcovská konferencia). Počas bojkotu boli totiž založené aj iné organizácie, ktoré organizovali bojkoty v južných štátoch USA. Tie sa spojili na čele s Kingom do SCLC.⁵³

V roku 1960 sa však dostalo do povedomia hnutie študentov v meste Greensboro, štátu Severná Karolína. To začalo tiež veľmi spontánne a bolo vedené teóriou nenásilného protestu.

⁵¹ MARSICO, Katie. *Montgomery Bus Boycott*. Tarrytown, NY: Marshall Cavendish, 2012. s. 24-40. ISBN: 9781608707195.

⁵² KING, Martin Luther, CARSON, Clayborne. *The autobiography of Martin Luther King, Jr.*. New York, NY: Warner Books, 2001. s. 110-138. ISBN: 9780759520370.

⁵³ Ibid., s. 139-141.

Toto hnutie vzniklo na čele so 4 študentmi, Ezell Blair Jr., Franklin McCain, Joseph McNeil a David Richmond, keď si išli sadnúť a najesť sa pri pulte v obchode Woolworth v centre mesta. Tu platilo pravidlo iba pre bielych. V južných štátoch s veľkou segregáciou platilo pravidlo, že černosi nemohli v reštauráciách v centrách miest sedieť a ani jesť. Ešte ten týždeň viac ako 300 študentov sa ich rozhodlo podporiť a pridať sa k nim tým, že spravili rovnaký čin. A tak vzniklo hnutie s názvom Sit-Ins.

Táto udalosť bola veľmi dôležitá aj z hľadiska mladých aktivistov. Nakoľko pri tejto udalosti vystupovali 4 študenti, ktorí mali 18 až 19 rokov, mobilizovali tým mladých ľudí, že aj oni sa môžu zapojiť do protestu. A tak segregačnú otázku prestali riešiť poväčšine starší ľudia, ale pridalo sa aj mnoho študentov. Dokonca pri tejto príležitosti bola vytvorená nová organizácia, Dočasný koordinačný výbor (angl. Temporary Coordinating Committee), ktorá bola neskôr premenovaná na Dočasný študentský nenásilný koordinačný výbor (angl. Temporary Student Nonviolent Coordinating Committee). Nakoniec z názvu organizácie bolo vypustené aj slovo „temporary“, v preklade dočasná, so výslednou skratkou SNCC. Bol to znak, že tento boj nie je dočasný, ale bude trvať dlho a bude náročný. V tejto organizácii však nebojovali len za to, aby mohli sedieť v reštauráciách pre belochov v centre mesta. Bojovali aj za problémy ako segregácia v školách, študentských domovoch, ale aj v rovnakej starostlivosti v zdravotníctve, rovnaké pracovné príležitosti a sociálne služby. Napríklad koniec rozdeleniu divadiel pre bielych a čiernych, kde do divadiel pre čiernych údajne prichádzali rovnaké predstavenia až o pol roka neskôr.⁵⁴

Pri tejto príležitosti pripomíname M. L. Kinga, aj keď on sám to neorganizoval. King však už rok predtým organizoval podobné protesty asi v 16 mestách juhu, ktoré boli ale neúspešné, lebo sa nedostali do povedomia. Spustili masovú aktivitu podobných činov v 78 mestách juhu, na ktorých sa podieľalo viac ako 50 000 študentov a chodili nie len do reštaurácií, ale aj do divadiel, kín a iných sociálnych zariadení. Protest v tomto hnutí sa od bojkotu veľmi líšil v jednej veci. V bojkote totiž neporušovali zákony, ale len necestovali autobusom. Tu však porušovali zákony a študenti boli zatýkaní. M. L. King ich podporil aj slovami nech idú dokým nepreplnia všetky väznice a aj on sám bol nakoniec zatknutý, keď sa zúčastnil jedného z týchto protestov.

⁵⁴ MORGAN, Iwan, DAVIES, Philip. *From Sit-ins to SNCC: The Student Civil Rights Movement in the 1960s*. Gainesville, FL: University Press of Florida, 2012. s. 1-22. ISBN: 9780813041513.

Postupne účastníci protestov, aby preplnili väznice, prestali po zatknutí platiť pokuty, čo nakoniec skutočne viedlo k preplneniu väzníc. King sa však pred zúčastnením jeho protestu stretol s vtedy ešte senátorom Johnom F. Kennedym, ktorý chcel kandidovať na prezidenta. Komunikoval s ním otázku o občianskych právach a segregácií, že treba veľmi veľkého lídra ako je aj on, aby sa pohla Amerika ďalej v tejto otázke. M. L. King ho presvedčil, aby bojoval za tento problém, ak by bol zvolený prezidentom. Následne začal aj v Afroamerickej komunite šíriť, aby ho volili a hovoril o ich stretnutí a ich rozhovore o daných problémoch. Keď bol King zatknutý za zúčastnenie sa na proteste a skončil vo väzení, Kennedy sa k tomu vyjadril, že ho z väzenia dostane, keď bude prezidentom. Tým si získal ešte viac sympatií v afroamerickej komunite. 8. 11. 1960 Kennedy vyhral prezidentské voľby s veľkou podporou afroamerickej komunity.⁵⁵

V roku 1961 sa začali vytvárať organizované hnutia s názvom Freedom Rides, v preklade jazdy slobody. Išlo v nich o otestovanie zrušenia zákona o rasovej segregácii v autobusoch z roku 1956. V Alabame sme si hovorili, že tam protesty začali na čele s Rosa Parks, ale medzi nimi bol jeden veľký rozdiel. Nešlo tam o to, že nevyužijú prepravu, ale o tom, že porušia určité zásady, určitý poriadok. Rovnako pri SitIns sa protest dial na verejnosti zvyčajne v centre mesta, kde bolo o niečo menšie riziko bitky alebo lynčovania. Tieto cesty, však nie len, že chceli poukázať na to, že napriek zrušeniu segregácie v autobusoch, v južných štátoch boli segregované, ale aj na to, že Afroameričania sú už na ceste ku slobode.

Tieto cesty prebiehali, tak že z mesta Washington D.C. išiel autobus, v ktorom boli ľudia rôzneho veku a rasy. Na autobuse boli plagáty s rôznymi nápismi ako „kolesá slobody sa točia“ alebo „koniec segregácie“ a išli na úplný juh. Na začiatku cesty, na severe, kde segregácia v autobusoch už nebola, boli cesty plné spevu. Ako prišli na juh, tu sa stávali rôzne incidenty.⁵⁶

Prvý autobus išiel z Washington D.C. a prešiel štáty Virginia a North Carolina bez incidentu, v South Carolina sa stal prvý incident, keď protestujúci nerešpektovali segregáciu na toaletách. Ďalej prešli cez štát Georgia bez incidentu, ale ako prišli do štátu Alabama, tak sa začali diať incidenty. V Alabama tento autobus aj skončil, lebo beloší aktivisti z KKK do nich

⁵⁵ KING, Martin Luther, CARSON, Clayborne. *The autobiography of Martin Luther King, Jr.*. New York, NY: Warner Books, 2001. s. 141-154. ISBN: 9780759520370.

⁵⁶ AUGUSTINE, Jay. The Theology of Civil Disobedience: The First Amendment, Freedom Riders and Passage of the Voting Rights Act. In: *Southern California Interdisciplinary Law Journal* [online]. Los Angeles, CA: The Law School USC, 1.4.2012, roč. 21, č. 2, s. 255-300. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=2043354>

hádzali kamene s ktorými im porozbíjali okná a dokonca im prepichli pneumatiky. Vodič išiel však ďalej a za mestom musel vymeniť pneumatiky, aby mohli pokračovať. Keď ich však vymieňal, prišli belosi z KKK a s Molotovovým kokteílom podpálili autobus a držali ich tam zavretých. Protestujúci nevedeli, čo majú robiť. Vedeli, že aj keby ušli z autobusu, tak by ich zbili a pravdepodobne zlynčovali. Avšak, keď niektorí z autobusu ušli a začali ich odporcovia biť, tak práve prišli záchranné jednotky, ktoré rozpustili túto bitku a zachránili ich aj pred pravdepodobným lynčovaním. Tu sa ich cesta skončila.⁵⁷

Druhý autobus išiel z Tennessee, a taktiež bol zastavený v Alabame. Tento autobus už prišiel až po Montgomery, kde ich zastavila veľká skupina belochov z KKK a surovo ich zbili. Tu King zvolal v kostole veľké zhromaždenie, kde sa preberal tento problém. Okolo kostola sa zhromaždilo tisíce belochov z klanu KKK a vyhrážali sa, že ich spália s celým kostolom. M. L. King zavolať o pomoc generálnemu prokurátorovi Róbertovi Kennedymu, ktorý sa dohodol s guvernérom štátu Alabama, aby mohol poslať národnú gardu pre zásah. Hnutie za občianske práva znovu podporili na úrovni federácie, čím hnutie znovu získalo publikum celého národa. Táto bitka autobus nezastavila a išiel ešte ďalej so sprievodom polície. Keď však prešiel do štátu Mississippi autobus bol zastavený tamojšou políciou a demonštranti boli zatknutí. Mohli zaplatiť pokutu 200 amerických dolárov, ale oni to odmietli zaplatiť a tak putovali do väzenia na 90 dní. Následne sa organizovalo viacero demonštrujúcich autobusov, pričom všetkých zatýkali v Mississippi a dávali ich do rovnakej väznice s názvom Parchmen. Tam im naschvál sťažovali podmienky. Nútili ich ťažko pracovať, bili ich, obnažovali a prehľadávali, dávali im nejedlé jedlo a dokonca im brali aj matrace. Síce sa žiaden z týchto autobusov nedostal do cieľovej destinácie štátu New Orleans, ale dostalo sa im pozornosti od generálneho prokurátora Róberta Kennedyho.⁵⁸

50. a 60. roky 20. storočia boli veľmi významné pre Afroameričanov. Uskutočnilo sa množstvo protestov a hnutí, ktoré sme nespomínali a každé z nich prinieslo určitú zmenu. V týchto rokoch nebojovali formou občianskej neposlušnosti len Afroameričania, ale aj pôvodní obyvatelia USA, ktorí sa nazývajú Indiáni, rovnako aj Latinskoamerická komunita hlavne na juhozápade, ale aj vtedajšia LGBT komunita.

⁵⁷ ARSENAULT, Raymond. *Freedom riders*. 2. vyd. New York, NY: Oxford University Press, 2011. s. 238-251. ISBN 9780199754311.

⁵⁸ Ibid., s. 255-311.

Prvá veľká zmena, ktorá integrovala školstvo bola súdny spor medzi Oliver Brown a školskou radou v Topeka z roku 1954. Afroamerické rodiny protestovali proti segregácii škôl. Školy pre černochoch boli totižto preplnené, nebolo v nich vzdelanie na úrovni a rovnako ich aj nebolo veľa, čo spôsobovalo, že často museli deti kvôli škole ďaleko cestovať. Brown chcel dať svoje dieťa do školy kúsok od domu, ale bola pre bielych a po dlhých súdoch najvyšší súd USA rozhodol, že segregácia škôl je protiústavná. Taktiež keď bol zbitý, zmrzačený, zastrelený a utopený 14 ročný Emmett Till. Údajne zapísal na bielu ženu v potravinách, čo narúšalo normy kultúry silne segregovaného Mississippi, kde bol Emmett na návšteve u rodiny. Našli ho o 3 dni neskôr, keď ho rieka vyplavila na breh. Jeho mama ho zobrala naspäť domov do mesta Chicago, kde sa uskutočnil pohreb s otvorenou truhlou. Tisíce ľudí tu videlo na zdemolovanom mŕtvom tele chlapca praktiky juhu a dokonca tento pohreb bol nafotený a zverejnený v tlači. Tento prípad tiež naštartoval hnutie za občianske práva a mesiac na to sa Rosa Parks odmietla postaviť.⁵⁹

Taktiež by sme mali spomenúť krízu v meste Little Rock, štát Arkansas. Po zrušení segregácie v školách aj tak nebolo akceptované, aby černosí chodili do škôl pre bielych. Stredná škola, kedysi pre bielych, v Arkansas však prijala 9 študentov afroamerickej rasy za ich veľmi dobrý prospech. To rozpútalo veľké protesty belochov pred školou, ktorí ich nechceli pustiť do školy. A tak vtedajší guvernér štátu Arkansas povolal štátne vojsko, ktoré ich vozievalo do školy a strážilo ich v škole pred šikanovaním. Napriek tomu však boli šikanovaní, v čase, keď pri nich vojenské zložky neboli. Rovnako dôležitý bol aj pochod v Albany, štát Georgia, v roku 1961. Ten síce nebol úspešný, ale M. L. King sa pri jeho organizácii a počas priebehu naučil, kde robil chyby.⁶⁰

V roku 1963 sa v meste Birmingham, štát Alabama, uskutočnila takzvaná „Birmingham campaign“. Tu protestujúci rôznymi skutkami občianskej neposlušnosti vyjadrovali nesúhlas so segregáciou. Masovo protestujúci dav išiel do väzby spolu aj s M. L. Kingom, ktorý vo väzbe napísal jedno z jeho najlepších a najznámejších diel s názvom „Letter from Birmingham Jail“. Následne sa zorganizovali ešte 2 ďalšie pochody, kde zase protestovali mladí študenti. Tisíce študentov pozatýkali a dali do väzby, a tak absolútne preplnili väznice. Na tom druhom bola aj

⁵⁹ WILSON, Jamie Jaywann. *50 Events that Shaped African American History: An Encyclopedia of the American Mosaic*. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2019. s. 360-373. ISBN 9781440837876.

⁶⁰ JAYNES, Gerald. *Little Rock Nine* [online]. 8.11.2021 [cit. 9.4.2022]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/Little-Rock-Nine>

národná televízia, ktorá vysielala zábery ako policajti na deti používajú psy a vodné delá. Výsledkom bolo zrušenie segregácie v centre mesta a prepustenie zatknutých účastníkov protestov. Komunita belochov na to zareagovala bombovými útokmi na rôzne domy a kostoly. Tento protest je najznámejší, pretože bol na ňom King, ale takýchto protestov bolo mnoho aj v iných mestách.⁶¹

V roku 1963 bol pochod aj v meste Washington D. C., ktorý patrí medzi veľmi známy a významný. Tu spolupracoval M. L. King s prezidentom J. F. Kennedym. Odhaduje sa, že sa ho zúčastnilo asi 200 až 300 tisíc demonštrantov, ktorí boli za úplné zrušenie segregácie, zmysluplné zákony o občianskych právach, rozsiahly federálny pracovný program, spravodlivé zamestnanie, dôstojné bývanie, volebné právo a adekvátne integrované vzdelanie. M. L. King tu predniesol reč „I have a dream“, ktorá chytila za srdce aj množstvo bielych občanov USA. Počas pochodu boli aj za prezidentom, s ktorým viedli rokovanie a dohodli sa, že Kennedy ich priania splní. Kennedy navrhol aj zmenu občiansko-právnej legislatívy so slovami, že nevie či to prejde cez kongres USA. Avšak prezident Kennedy bol zastrelený a viera Afroameričanov v ich slobodu poklesla.⁶²

Napriek tomu ich snaha pokračovala protestami v meste St. Augustine na Floride, Chester school protests, Freedom summer, harlem riot of 1964, a tak ďalej. Novým prezidentom sa stal Lyndon Johnson. Ten sa rozhodol využiť svoj vplyv v Kongrese na uskutočnenie veľkej časti legislatívnej agendy, ktorú mal prezident Kennedy. Kennedy svoj návrh pred smrťou už poslal do kongresu, a tak sa o ňom rokovalo. Po dlhých rokovaniach a odkladoch kongres USA schválil zákon o občianskych právach a 2. 7. 1964 ho podpísal prezident Lyndon Johnson. Tento zákon zakazoval diskrimináciu založenú na rase, farbe pleti, náboženstva, pohlavia a národného pôvodu. V roku 1965 bol pochod za volebné práva v meste Selma v štáte Alabama, kde štátne jednotky štátu Alabama napadli pokojný dav protestujúcich s palicami, gumenými hadicami omotanými ostnatým drôtom, bičmi a použili na nich slzný sprej. Konal sa aj druhý pochod. Tieto pochody vyvrcholili schválením nového zákona o volebnom práve, ktorý

⁶¹ WILSON, Jamie Jaywann. *50 Events that Shaped African American History : An Encyclopedia of the American Mosaic*. Santa Barbara : ABC-CLIO, 2019. s. 423-447. ISBN 9781440837876.

⁶² Ibid., s. 448-470.

prezident Lyndon Johnson podpísal 6. 8. 1965. Tento zákon garantoval a zaistoval dodržanie volebného práva pre všetky menšinové skupiny USA.⁶³

Po týchto udalostiach sa v legislatíve zmenilo veľa. V postate pred zákonom boli všetky rasy rovné a každý mal rovnaké práva a povinnosti. V praxi to tak však nebolo a ich boj za rovnosť sa neskončil. Stále bola afroamerická menšina diskriminovaná aj keď nie úplne priamo, a to hlavne najchudobnejšia vrstva. Boli diskriminovaní rôznymi spôsobmi, napríklad v bielych susedstvách by im len ťažko predali dom, v pracovných ponukách po pohovoroch si zamestnávateľa radšej vybrali belochov, a tak ďalej. Nemali teda rovnaké príležitosti ako belosi, a preto aj po vstupe nových zákonov do platnosti sa konali rôzne vzbury a povstania.

Medzi rokmi 1957 až 1968, M. L. King precestoval viac ako 6 miliónov míľ a mal viac ako 2500 príhovorov na rôznych vzburách a pochodoch. Napísal 5 kníh a mnoho článkov, ktoré mali aj povzbudzujúci aj edukačný charakter. V roku 1964 dostal Nobelovu cenu za mier vo veku 35 rokov, čo z neho spravilo najmladšieho muža s Nobelovou cenou. 4. apríla 1968 bol zavraždený na balkóne svojej izby v meste Memphis v štáte Tennessee, kde mal viesť protestný pochod.. To však Afroameričanov nezastavilo a bojujú za rovnosť a nediskrimináciu až do teraz.⁶⁴

Koncom roku 1966, skupina afroamerických študentov na čele s Booby Scale a Huey Newton v meste Oakland, štát Kalifornia, založili skupinu, ktorá mala podobné ciele ako M. L. King. Táto skupina sa nazvala Čierni panteri. Rozdiel medzi nimi bol, že oni neuznávali spôsob dosiahnutia cieľa bez použitia násilia. Hovorili, že sa rovnosť nedá dosiahnuť legislatívne ani prostredníctvom federálnej vlády USA a políciu nevideli ako ochrancov, ale ako štátnych príslušníkov okupujúcich afroamerické komunity, ktoré boli v USA podľa nich vnímané ako kolónie. Taktiež tvrdili, že na ich utláčanie je používaná sila, a preto je potrebné, aby silu použili aj oni. Na rozdiel od nasledovníkov M. L. Kinga, ktorí nie len že nepoužívali násilie, ale neboli ani ozbrojení pre prípad núdze, oni boli ozbrojení vždy. Protestovali rôznymi bombardovaniami, zabíjaním policajtov alebo aj organizovaním útekov černochoch z väzení. Od ich začiatku do roku 1968 ako sme spomínali, to bola len jedna skupina študentov. Avšak do konca roka 1968 táto skupina otvorila základne v 20 mestách a do roku 1970 v 68 mestách naprieč celou

⁶³ WILSON, Jamie Jaywann. *50 Events that Shaped African American History : An Encyclopedia of the American Mosaic*. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2019. s. 471-526. ISBN 9781440837876.

⁶⁴ Nobel Prize. *Martin Luther King Jr. – Biography* [online]. 2022. [cit. 10.4.2022]. Dostupné na: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1964/king/biographical/>

federáciou. Mala množstvo členov a spôsobovala veľké problémy, ktoré predstavovali veľkú hrozbu vnútornej bezpečnosti USA. Členovia, ktorí do tejto skupiny vstúpili boli ochotní spraviť hocičo a za hocikakú cenu, aj keby položili svoj život. Táto skupina však nevydržala dlho a do roku 1972 ostala len počiatočná základňa v štáte Kalifornia, ktorá bola zatvorená v roku 1982.⁶⁵

3.3 Odkaz Martina Luthera Kinga

Boj, ktorý King začal sa neskončil jeho smrťou, ale pretrváva do teraz. Dodnes totižto v USA existujú mnohé predsudky voči menšinovým komunitám, ktoré udržiavajú určitú úroveň rasizmu a diskriminácie. Schválené zákony zakazujúce segregáciu a diskrimináciu bol síce veľký krok dopredu, avšak predsudky budované storočia sa nedajú ukončiť v jednom dátume po dohode vyvolených ľudí. Robia sa rôzne prieskumy, ktoré sa týkajú tejto otázky.

V jednom napríklad odpovedali na pracovné ponuky so žiadosťou o prácu, kde si výskumníci vymýšľali uchádzačov a dávali im typické černošské mená a typicky belošké mená. Výskum v mestách Chicago a Boston dopadol tak, že belosi mali o 50% väčšiu šancu, že sa im zamestnávateľia vôbec ozvali. Rovnako zistili, že černochoch s ôsmimi rokmi skúsenosti v odbore mal rovnaké uplatnenie ako beloch so žiadnymi skúsenosťami.⁶⁶

Rovnako to môžeme vidieť aj v systéme školstva. Napriek rôznym programom školy v USA sa rozdeľujú do určitých kategórií. Drahé súkromné školy sú zväčša pre bielych študentov z rodín vyššej prípadne strednej sociálnej vrstvy. Sú v nich aj Afroameričania, ale minimum a to z afroamerických rodín, ktoré majú dostatočné príjmy na to, aby si to mohli dovoliť. Potom sú štátne školy, ktorých segregácia nespočíva väčšinou na rasistických pohľadoch v danej škole, ale skôr na diskriminácii v bývaní. Napriek prípadom s rasistickým pohľadom školy, existencia škôl pre mladých s inou farbou pleti a zmiešaných škôl s minimálnym počtom študentov s inou farbou pleti sa odvíja od bývania a štvrtí v mestách.⁶⁷

Rovnako sa aj belosi s predsudkami podľa štvrtí, kde sa nachádzajú, delia do niekoľkých kategórií. Sú štvrte v mestách alebo aj dediny s vysokými cenami bývania, alebo so skoro 100%

⁶⁵ BLOOM, Joshua, MARTIN, Waldo Jr.. *Black against Empire: The History and Politics of the Black Panther Party*. Berkeley a Los Angeles, CA: University of California Press, 2013. s. 1-16. ISBN 9780520271852.

⁶⁶ FEAGIN, Joe. *Racist America: Roots, Current Realities, and Future Reparations*. 3. vyd. New York, NY: Routledge, 2014. s. 177-189. ISBN: 9780203762370.

⁶⁷ Ibid., s. 191-200.

obývaním bielej rasy. Tie existujú, lebo si černosi bývanie v nich nemôžu dovoliť alebo preto, lebo v nich nie sú vítaní z dôvodov nevzdelania bieleho obyvateľstva o Afroameričanoch a ich strachu ich prijať. V zmiešaných susedstvách zväčša býva vyššia trieda menšín, tí ktorí majú dostatočné príjmy. Tieto štvrte sú hlavne charakterizované bielym obyvateľstvom s protirasistickým alebo neutrálnym postojom. V týchto štvrtiach je zväčša stredná a najnižšia trieda obyvateľov s bielou farbou pleti a stredná trieda obyvateľov s inou farbou pleti. Najnižšia ale aj stredná trieda obyvateľov inej farby pleti zväčša má svoje štvrte s lacnejším ubytovaním.

Dopad ťažkého hľadania si práce s dobrým príjmom ako aj diskriminácia má dopad na bývanie, ktoré je kľúčové pri potlačení rasizmu v USA. Prečo je bývanie tak dôležité? Ak čisto biela komunita nemá skúsenosti s menšinami a len počúva rasistické príbehy, tak si buduje predsudky, ktoré vyvrcholia stereotypným názorom. Takíto obyvatelia sú najpočetnejšie zastúpení v prípadoch rasizmu v USA. Ďalšie prípady rasizmu sú zaznamenané aj v zmiešaných štvrtiach práve od ľudí s neutrálnym postojom. To sú väčšinou ľudia, ktorí nie sú veľmi v kontakte s menšinovou komunitou a majú určitú úroveň predsudkov. Táto skupina má zväčša menej závažné prípady a skôr dávajú možno aj nevediac pocítiť menšinovej komunite určitý svoj postoj, napríklad uchopenie svojich vecí do ruky v strachu, že budú okradnutí a podobne. Tu môžeme vidieť, že čím sú ľudia bielej farby pleti v bežnejšom styku s ľuďmi inej farby pleti, tým je rasizmus menej častý a miernejší. Preto sa Amerika v dnešnom svete snaží rôznymi programami a organizáciami vzdelávať biele obyvateľstvo USA a podporovať obyvateľstvo inej farby pleti si nájsť dobre platenú prácu, dostať dobré vzdelanie a mať dobré bývanie.⁶⁸

Jeden veľmi dôležitý faktor v diskriminácii je aj policajná brutalita. Proti tomuto sa dodnes v USA protestuje na čele s teraz najznámejšou organizáciou bojujúcou proti rasizmu s názvom „Black lives matter“, ale aj prostredníctvom množstva iných organizácií. Existuje mnoho prípadov v ktorých sa polícia cítila byť ohrozená, údajne aj hlavne kvôli rasovým predsudkom. Týmito prípadmi myslíme hlavne viacero prípadov, kde policajti zabili členov menšiny kvôli predsudkom, alebo aj kvôli ich rasistickému postoju. Rovnako aj množstvo štúdií ukazuje, že obyvateľstvo s inou farbou pleti je oveľa pravdepodobnejšie zastavené a prehladávané políciou. V mnohých prípadoch zastavenia políciou, dokonca policajti nevedeli dať ani odôvodnenie zastavenia, čo naruša štvrtý dodatok ústavy USA. Taktiež je oveľa

⁶⁸ FEAGIN, Joe. *Racist America: Roots, Current Realities, and Future Reparations*. 3. vyd. New York, NY: Routledge, 2014. s. 169-177. ISBN: 9780203762370.

pravdepodobnejšie pri používaní marihuany, že zatknutý bude Afroameričan alebo Latinskoameričan ako beloch. Pričom približne rovnaké percento belochov ako aj černochoch používa marihuanu a černosí pritom tvoria len menšinu obyvateľstva, paradoxne sú zatknutí častejšie. Vyskytuje sa aj nespočetné množstvo iných diskriminačných praktík zo strany štátnej správy a obyvateľstva.⁶⁹

Proti týmto diskriminačným praktikám, ktoré ostali ešte „v krvi“ bielych Američanov po storočiach rasizmu stále zápasia Afroameričania v mene M. L. Kinga a ostatných vodcov, ktorí spravili veľa pre ich menšinu. V súčasnosti v USA nie sú diskriminovaní len černosí, ale aj iné menšinové skupiny, ktoré sa podporujú. Medzi tieto menšiny patria napríklad Latinskoameričania, Ázijskí Američania, pôvodní obyvatelia Ameriky - Indiáni, LGBTQ+ komunita. Nemôžeme však zabudnúť, že v súčasnosti sú tieto menšiny podporované aj časťou obyvateľov USA s bielou farbou pleti, ktorí sú presvedčení, že tieto menšiny si už zaslúžia žiť voľný život bez diskriminácie.

⁶⁹ FEAGIN, Joe. *Racist America: Roots, Current Realities, and Future Reparations*. 3. vyd. New York, NY: Routledge, 2014. s. 143-168. ISBN: 9780203762370.

Záver

V záverečnej práci sme si stanovili za cieľ opísať politiku občianskej neposlušnosti Martina Luthera Kinga jr. V prvej, teoretickej časti práce sme dospeli k záveru, že rôzne aspekty konceptu občianskej neposlušnosti je možné identifikovať v rôznych časových rámcoch a spoločnostiach. Z časových rámcov sme identifikovali prvky občianskej neposlušnosti v klasickom staroveku, novovekej Európe, v modernej Indii, ako aj v USA. Všetky tieto časové rámce odkazujú k špecifickým kultúram a dokazujú, že občianska neposlušnosť predstavuje ojedinelý fenomén, ktorý vzniká spontánne v rôznych kultúrach a epochách a nemusí sa viazať na exkluzívnu spoločnosť a historickú epochu.

V prvej kapitole práce sme dospeli k záveru, že existuje viacero odborných definícií občianskej neposlušnosti, ako aj pojmov, ktoré ju charakterizujú. Pracovali sme s definíciou Rawlsa, ktorá identifikuje sedem základných definičných znakov občianskej neposlušnosti. Občianska neposlušnosť spočíva v zámernom porušení zákonných noriem a zároveň v nenásilnom charaktere tohto porušenia, ktoré z nej robí skôr symbolický akt so spoločensky signifikantným morálnym cieľom. V rámci občianskej neposlušnosti sme ďalej rozlíšili 2 základné formy, priamu a nepriamu. Tieto formy občianskej neposlušnosti odkazujú ku stratégiám, akými sa dosahujú ciele občanov alebo skupín praktizujúcich občiansku neposlušnosť. Z množstva teoretických faktorov a prvkov podmieňujúcich občiansku neposlušnosť sme detailnejšie analyzovali voľbu konania a motiváciu, nezákonnosť, použitie násilia ako poslednej možnosti, koordináciu s inými disidentskými skupinami, pravdepodobnosť úspechu a očakávanú škodu a trestnoprávnu zodpovednosť. V poslednom prvku, ktorý sa spája s občianskou neposlušnosťou, sme poukázali na ambivalentný postoj zákonov a nejednoznačnosť ich výkladu. Občianska neposlušnosť nie je totožná s porušovaním práva, pretože ide o špecifickú aktivitu, ktorej cieľom je poukázanie na nedodržiavanie morálnych hodnôt zo strany štátu alebo vládnych predstaviteľov, ďalej na nedostatky právneho systému a politického režimu a neetické dôsledky, ktoré z neho vyplývajú. Na druhej strane však jednotlivé akty občianskej neposlušnosti vždy porušujú konkrétne zákony alebo nariadenia, pretože v opačnom prípade by sa občianska neposlušnosť mihala svojmu účinku.

V druhej časti práce sme analyzovali občiansku neposlušnosť na príklade Martina Luthera Kinga jr. a aktivitách Hnutia za občianske práva. Dospeli sme k záveru, že Kingove

aktivity podmienila dlhodobá rasová diskriminácia afroamerického obyvateľstva, ktorá bola zakorenená v americkej kultúre a spoločnosti viac než storočie a bola dôsledkom širších okolností, spojených s fungovaním otrokárskej spoločnosti a segregáčnych zákonov Jima Crowa. Luther vychádzal z dvoch hlavných myšlienkových tradícií, ktorými boli kresťanstvo a sociálny egalitarizmus ako politický smer, hlásajúci politickú, právnu a ekonomickú rovnosť všetkých občanov štátu bez rozdielnosti pleti, veku a pohlavia. Lutherov prístup k riešeniu politických problémov sa odlišoval od iných prístupov v kvietistickej a pacifistickej povahe jeho aktivít. Na rozdiel od Čiernych panterov, druhej významnej revoltujúcej skupine, hlásal Luther potrebu nenásilných a pokojných protestov, ktorých cieľom bolo vysvetlenie problematiky širokým vrstvám obyvateľov, získanie ich súhlasu a vyvolanie celospoločenského tlaku, ktorý by prinútil štátne authority k zmene legislatívy a zrovnoprávneniu farebných občanov s bielou majoritou. Lutherovu politiku nenásilia možno charakterizovať aj cez prizmu faktorov a prvkov, ktoré sme analyzovali v prvej časti práce – pozostávala z priamych aj nepriamych foriem občianskej neposlušnosti, bola koordinovaná na viacerých úrovniach, mala jasný morálny cieľ a prepracované stratégie komunikácie tohto cieľa verejnosti. Vyvrcholila prijatím nového zákona o občianskych právach, ktorý rušil segregáciu v roku 1964 a zákonom o volebnom práve, ktorý rušil diskrimináciu vo voľbách v roku 1965.

Na konci druhej časti sme konštatovali, že napriek splneniu hlavného cieľa Lutherovho Hnutia za občianske práva, problémy diskriminácie dodnes pretrvávajú a vyvolávajú masové nepokoje. Tieto nepokoje sa často aj dnes vedú protestami vo forme občianskej neposlušnosti a odvodzujú svoju legitimitu práve od odkazu Martina Luthera Kinga jr. Dejú sa napriek tomu, že oficiálne sú si pred zákonom v USA rovní všetci občania, no z ekonomického hľadiska pretrváva výrazná polarizácia jednotlivých skupín, najmä afroamerického a latinského obyvateľstva voči bielemu obyvateľstvu. Filozofia nenásilnej transformácie spoločnosti, ktorú hlásal Martin Luther King jr., je tak z dnešného hľadiska integrálnou súčasťou kultúry protestov v USA. Vo svetle rastúceho spoločenského napätia v USA, ktorého sme v posledných rokoch svedkami, je odkaz Martina Luthera Kinga jr. o to naliehavejší.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

ARENDT, Hannah. Crises of the Republic. San Diego : Harcourt Brace & Company, 1971. ISBN 0156232006.

ARSENAULT, Raymond. Freedom riders. 2. vyd. New York, NY: Oxford University Press, 2011. ISBN 9780199754311.

BENNETT, Christopher, BROWNLEE, Kimberley. Punishment and Civil Disobedience. In: SCHEUERMAN, William (ed.). The Cambridge Companion to Civil Disobedience. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. ISBN: 9781108478045.

BLOOM, Joshua, MARTIN, Waldo Jr.. Black against Empire: The History and Politics of the Black Panther Party. Berkeley a Los Angeles, CA: University of California Press, 2013. ISBN 9780520271852.

BRICKHOUSE, Thomas C., SMITH, Nicholas D. Socrates on Trial. Princeton : Princeton University Press, 1989. ISBN 0691019002.

COOKE, Maeve. The Ethical Dimensions of Civil Disobedience. In: SCHEUERMAN, William (ed.). The Cambridge Companion to Civil Disobedience. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. ISBN: 9781108478045.

COXALL, Malcolm, CASWELL, Guy. Civil Disobedience. A Practical Guide. London : Cornelio Books 2015. ISBN 9788494178399.

ČUROŠ, Peter. Právo na nesúhlas formou občianskej neposlušnosti. In: Historia et Theoria Iuris, roč. 5, č. 2, 2013. ISSN: 13380753.

DAUBE, David. Civil Disobedience in Antiquity. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1972. ISBN 9781610975094.

DELMAS, Candice. (In)civility. In: SCHEUERMAN, William (ed.). The Cambridge Companion to Civil Disobedience. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. ISBN: 9781108478045.

DELMAS, Candice. Civil Disobedience, Punishment, and Injustice. In: FERZAN, Kimberley, K., ALEXANDER, Larry (eds.). The Palgrave Handbook of Applied Ethics and the Criminal Law. London: Palgrave Macmillan, 2019. ISBN 9783030228101.

FALCÓN Y TELLA, María José. Civil Disobedience. Leiden, Boston : Brill Academic Publishers, 2004. ISBN 9004141219.

FEAGIN, Joe. Racist America: Roots, Current Realities, and Future Reparations. 3. vyd. New York, NY: Routledge, 2014. ISBN: 9780203762370.

FREDERICKSON, George. Black Liberation: A Comparative History of Black Ideologies in the United States and South Africa. New York, NY: Oxford University Press, 1995. ISBN: 9780195109788.

FREDRICKSON, George. Racism: A Short History. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2002. ISBN 9780691116525.

FREMON, David. The Jim Crow Laws and Racism in United States History. Berkeley Heights, NJ : Enslow, 2000. ISBN 9780766060920.

GANDHI, Mahatma. Non-violent resistance (Satyagraha). New York : Schocken Books, 1961. IBAN: 9780805200171.

GREENBERG, Cheryl Lynn. To ask for an equal chance: African Americans in the Great Depression. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers, 2009. ISBN: 9781442200517.

HANSON, Russell. The Domestication of Henry David Thoreau. In: SCHEUERMAN, William (ed.). The Cambridge Companion to Civil Disobedience. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. ISBN: 9781108478045.

HUGH, Thomas. The Slave Trade: The Story of the Atlantic Slave Trade 1440-1870. New York, NY: Simon and Schuster Paperbacks, 1997. ISBN 9780684810638.

KASINEC, Rudolf, ŠURKALA, Ján. Nové formy občianskej neposlušnosti v kyberpriestore. In: Právnik. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, roč. 157, č. 5, 2018. ISSN: 02316625.

CALABRESE, Andrew. Virtual Nonviolence? Civil Disobedience and Political Violence in the Information Age. In: Info. roč. 6, č. 5, 2004. ISSN 1463-6697.

KING, Martin Luther, CARSON, Clayborne. The autobiography of Martin Luther King, Jr.. New York, NY: Warner Books, 2001. ISBN: 9780759520370.

LEFKOWITZ, David. On a Moral Right to Civil Disobedience. In: Ethics, roč. 117, č. 2, 2007. DOI: 10.1086/510694.

LIVINGSTON, Alexander. Nonviolence and the Coercive Turn. In: SCHEUERMAN, William (ed.). The Cambridge Companion to Civil Disobedience. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. ISBN: 9781108478045.

LOCKE, John. Dopis o tolerancii. Praha : Atlantis, 2000. ISBN 8071082023.

MARSICO, Katie. Montgomery Bus Boycott. Tarrytown, NY: Marshall Cavendish, 2012. ISBN: 9781608707195.

MORGAN, Iwan, DAVIES, Philip. From Sit-ins to SNCC: The Student Civil Rights Movement in the 1960s. Gainesville, FL: University Press of Florida, 2012. ISBN: 9780813041513.

PLATON. Obrana Sokratova. Bratislava : Tatran, 1990. ISBN: 8022201251

RAWLS, J. Theory of Justice. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1971. ISBN 9780674000780.

RAZ, Joseph. The Authority of Law: Essays on Law and Morality. Oxford : Clarendon Press, 1979. ISBN 9780198253457.

REIS, Ronald. The Civil War a Nation Divided: African Americans and the Civil War. New York, NY: Infobase Publishing, 2009. ISBN 9781438126647.

SCHWARTZ, Barry. Collective Forgetting And The Symbolic Power Of Oneness: The Strange Apotheosis Of Rosa Parks. In: Social Psychology Quarterly. University of Georgia: 2009, roč. 72, č. 2, DOI 10.1177/019027250907200204.

SMART, Brian. Defining Civil Disobedience. In: Inquiry, roč. 21, č. 1 – 4, 1978. DOI: 10.1080/00201747808601843.

SOFOKLES. Antigona. Bratislava : Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov, 2016. ISBN 9788080619329.

STILWELL, Sean. Slavery and Slaving in African History: New approaches to African History. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. ISBN: 9781139034999.

SUBLETTE, Ned, SUBLETTE, Constance. The American Slave Coast: A History of the Slave-Breeding Industry. Chicago, IL: Lawrence Hill Books, 2015. ISBN 9781613748206.

WILSON, Jamie Jaywann. 50 Events that Shaped African American History: An Encyclopedia of the American Mosaic. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2019. ISBN 9781440837876.

Online zdroje:

AUGUSTINE, Jay. The Theology of Civil Disobedience: The First Amendment, Freedom Riders and Passage of the Voting Rights Act. In: Southern California Interdisciplinary Law Journal [online]. Los Angeles, CA: The Law School USC, 1.4.2012, roč. 21, č. 2. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=2043354>

COHAN, John A. Civil Disobedience and the Necessity of Defense. In: Pierce Law Review. roč. 6, č. 1, 2007. Dostupné na: http://scholars.unh.edu/unh_lr/vol6/iss1/6

COHEN, Marshall. Liberalism and Disobedience. In: Philosophy & Public Affairs, roč. 1, č. 3, 1972. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/i313696>

ELTIS, David. A brief overview of the Trans-Atlantic Slave Trade [online]. 2007. [cit. 25.3.2022] Dostupné na: <https://www.slavevoyages.org/voyage/essays#interpretation/a-brief-overview-of-the-trans-atlantic-slave-trade/introduction/0/en/>

FERRARA, Andreas, et al. World War II and African American Socioeconomic Progress [online]. 2018. [cit. 5.4.2022]. Dostupné na: <https://econ.secure.pitt.edu/sites/default/files/andreasferrara-jmp.pdf>

JAYNES, Gerald. Little Rock Nine [online]. 8.11.2021 [cit. 9.4.2022]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/Little-Rock-Nine>

Nobel Prize. Martin Luther King Jr. – Biography [online]. 2022. [cit. 10.4.2022]. Dostupné na: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1964/king/biographical/>

PILGRIM, David. Thomas Rice [online]. 2012. [cit. 2.4.2022]. Dostupné na: <https://www.ferris.edu/HTMLS/news/jimcrow/who/index.htm>

SMEDLEY, Audrey. Racism [online]. 22.10.2021. [cit. 29.3.2022]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/racism>

VALCKE, C. Civil Disobedience and the Rule of Law – A Lockean Insight. In: Nomos. roč. 36, 1994. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2179136

WOLFE, Brendan. Slave Ships [online]. 28.1.2022. [cit. 28.3.2022]. Dostupné na: <https://encyclopediavirginia.org/entries/slave-ships-and-the-middle-passage>